

Borci

za

naše

slobode

30. obljetnica Nagrade Saharov

Borci

za

naše

slobode

© Europska unija, Europski parlament, 2017.

Fotografije

Enri Canaj/Magnum Photos
Bieke Depoorter/Magnum Photos
Jérôme Sessini/Magnum Photos
Newsha Tavakolian/Magnum Photos,
uz suradnju Amina Landoulsija

Tekst

Éric Fottorino, uz suradnju Manon Paulic

Grafičko oblikovanje

Hello Dune Lunel

Zahvale

Stipendisti Nagrade Saharov: Asma Kaouech,
Ameha Mekonnen, Jadranka Miličević
i Samrith Vaing
Za Magnum Photos: Clarisse Bourgeois, Antoine
Kimmerlin, Nikandre Koukoulioti, Giulietta
Palumbo, Claire Saillard i Pauline Sain

Mišljenja iskazana u ovoj knjizi su mišljenja
samih autora i ne predstavljaju nužno službeno
stajalište Europskog parlamenta.

Borci

za

naše

slobode

30. obljetnica Nagrade Saharov

Iduća dvojna stranica: **Guy le Querrec**

Berlin, Njemačka, 1989.

Mladi slave Novu godinu na vrhu Berlinskog zida.

Sadržaj

Predgovor	9
Samrith Vaing	14
Asma Kaouech	48
Ameha Mekonnen	82
Jadranka Miličević	114
Borci za naše slobode	151
Nagrada Saharov	167
Dobitnici	168
Uloga Europskog parlamenta	170

Predgovor

Antonio Tajani,

predsjednik Europskog parlamenta

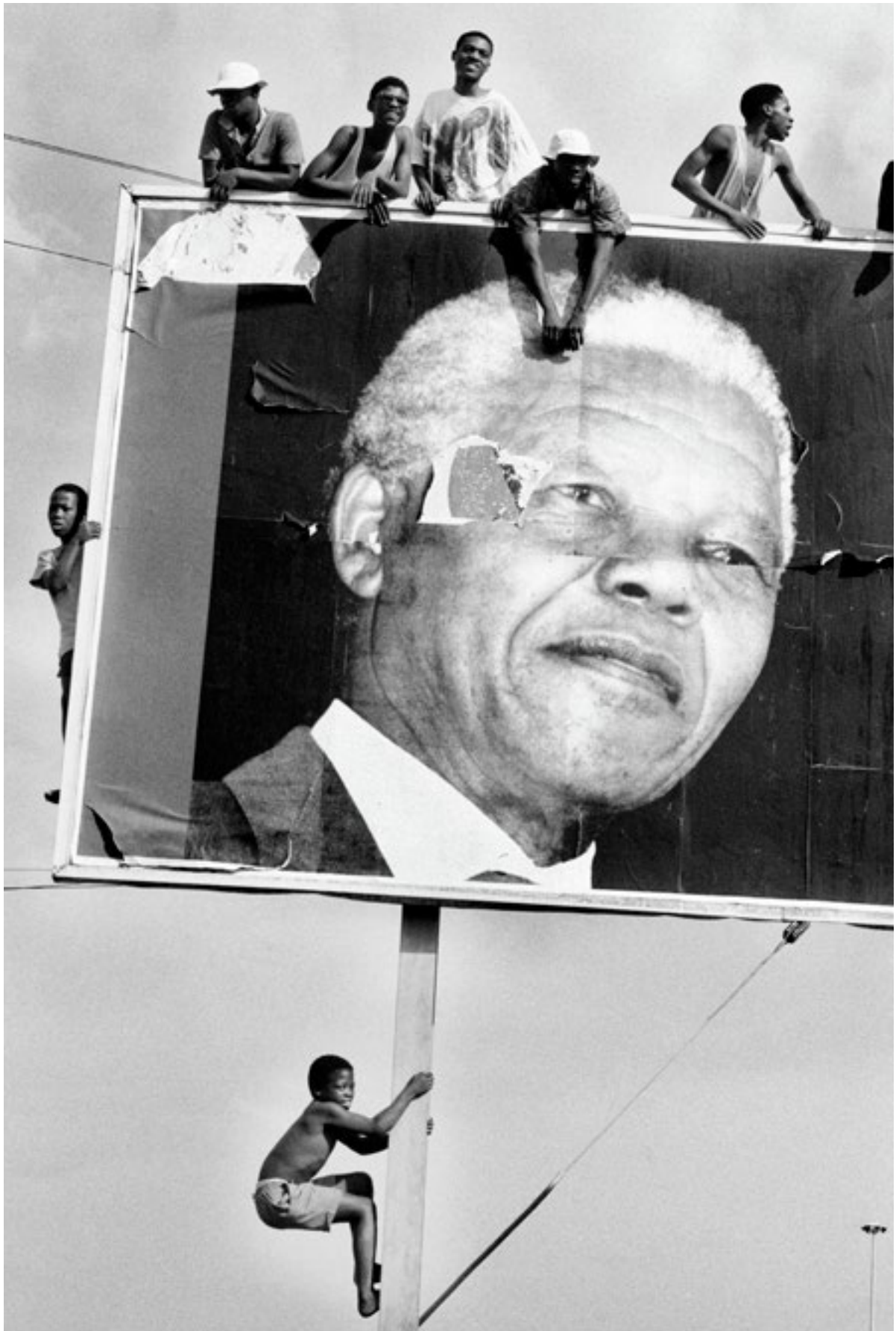
Danas, kada obilježava svoju tridesetu godišnjicu postojanja, smatram da je Nagrada Saharov jednako važna kao i 1988. kada je prvi put dodijeljena Nelsonu Mandeli i Anatoliju Marčenku. Borba za ljudska prava i dalje je jedan od prioriteta Europskog parlamenta. U našem djelovanju u području ljudskih prava, koja su temelj naših zajedničkih vrijednosti, posebno se ističe inicijativa Nagrada Saharov za slobodu mišljenja.

Među dobitnicima Nagrade Saharov nalaze se brojni iznimni pojedinci. S vremenom je ta nagrada postala više od puke godišnje svečanosti i pretvorila se u važnu platformu za dobitnike. Europski parlament povezuje ih u Mrežu dobitnika Nagrade Saharov te ih podupire kao ambasadore koji promiču duh inicijative. Zajedno s dobitnicima ustanovili smo i stipendiju Saharov, kako bismo podržali zagovornike ljudskih prava diljem svijeta.

U ovoj je knjizi riječ o svima koji se, kao i dobitnici Nagrade, bore za svoja prava i pra-

vednije društvo, a istodobno su i primjer drugima. Četirima hrabrim stipendistima Nagrade Saharov (četirima među mnogima), čije uzorno djelovanje i život predstavljamo u ovoj knjizi, iskazujem divljenje i potporu. Osim toga, želim zahvaliti uglednom novinaru i piscu Éricu Fottorinu, što je uspješno predstavio njihove priče te nas u raspravi o ljudskim pravima u svijetu potaknuo na razmišljanje. Zahvaljujem priznanim fotografima Jérômeu Sessiniju, Bieke Depoorter, Enriju Canaju i Newshii Tavakolian, koji su svojim slikovnim prinosom ovim pričama udahnuili život.

Zadnjih se godina prostor civilnog društva diljem svijeta postupno smanjuje. Organizacije koje promiču temeljna prava svojih sugrađana optuživane su da su tuđa agentura te su, da bi se uštkale, izložene zastrašivanjima, uhićenjima i mučenju. Temeljna prava meta su napada i u zapadnom društvu, kao i unutar Europske unije. Globalni terorizam prijetnja je najosnovnijim slobodama naših građana te mu se odlučno moramo suprotstaviti. Među-

tim, moramo biti sigurni da se pritom ne krše naše temeljne slobode.

Dosad je Nagrada Saharov tri puta dodijeljena borcima za demokraciju na Kubi: Guillermu Fariñasu 2010., građanskom pokretu Dame u bijelom 2005., i Oswaldu Joséu Payáu Sardiñasu 2002. Wei Jingsheg i Hu Jia Nagradu su primili 1996. odnosno 2008., čime je priznanje dvaput odano dugoj i teškoj borbi za ljudska prava u Kini. Nagrada je 2009. dodijeljena i ruskoj nevladinoj organizaciji Memorial, a 2012. iranskim borcima za ljudska prava Nasrin Sotoudeh i Jafaru Panahiju.

Sloboda medija ugrožena je u mnogim zemljama u kojima vlasti pokušavaju ušutkati i ugnjetavati novinare. Dodijelivši Nagradu Saharov Reporterima bez granica 2005., Bjelaruskoj udruzi novinara 2004. i Oslobođenju 1993., Europski parlament odao je počast simbolima slobodnog novinarstva kao osloncu demokracije.

Žene su i dalje najugroženije žrtve kršenja ljudskih prava. Dobitnice Nagrade za 2013. i 2005. godinu, Malala Yousafzai i Hauwa Ibrahim, čvrsto brane i promiču ženska prava, uključujući omogućivanje obrazovanja. Nagradom Saharov za 2016. odana je počast dvjema hrabrim ženama iz jazidske zajednice u Iraku, Lamiji Aji Bašar i Nadiji Murad, a 2014. liječniku iz DR Konga Denisu Mukwegeu, za suprotstavljanje užasnom nasilju nad ženama i djecom u sukobima.

Nagradom Saharov odaje se priznanje i samoj slobodi mišljenja, najintimnijem ljudskom pravu. Dobitnici Nagrade Saharov, kao što je saudijski bloger Raif Badawi, osuđeni su na zatvor samo zato što su izrazili svoje mišljenje.

Već tri desetljeća dobitnici Nagrade Saharov grade nadahnjujuću baštinu. Nadam se da će tijekom sljedećih trideset godina ta baština potaknuti druge na brigu, predanost i borbu za pravedniji svijet, čime će Nagrada Saharov postati još snažnijom u budućnosti..

Lijeva stranica: **Ian Berry**
Južnoafrička Republika, Lamontville, 1994.
Pristaše Nelsona Mandele očekuju njegov dolazak tijekom predsjedničkih izbora.

Iduća dvojna stranica: **Stuart Franklin**
Kina, Peking, 1989.
Skup na Trgu Tienanmen, koji će nekoliko dana poslije biti okrutno ugušen.

Samrith Vaing

Kambodža

fotografirao
Jérôme Sessini

Samrith Vaing ima 35 godina. Odmah na početku predstavlja se kao starosjedilac. Pripadnik je manjine Bunong, jedne od dvadeset četiri manjinske zajednice u zemlji i jedne od najstarijih jer već više od dvije tisuće godina živi u pokrajini Mondol Kiri, u istočnoj Kambodži, blizu granice s Vijetnamom.

Na fotografa Jérômea Sessinija, koji je sa Samrithom proveo nekoliko dana, posvemašnji je spokoj krajolika i ljudi ostavio snažan dojam. Isto kao i jednostavnost seljana, izvornost koju žele zadržati po svaku cijenu. „U njihovim postupcima nema ničega apstraktnog, nema ideologije“, objašnjava fotograf inače naviknut na iznimno napete ratne zone. Ovdje sve kao da teži miru. „Teško je pokazati političko nasilje“, naglašava. Pa ipak, osjetio ga je prilikom putovanja u Stung Treng. Samrith je htio obići sela u šumi, ali policijske snage i vojska blokirale su im pristup. Nemoguće je uspostaviti kontakt s lokalnim zajednicama. Aktivist za ljudska prava htio je pošto-poto proći, toliko je htio fotografu pokazati teškoće s kojima se susreću te zajednice prepuštene apetitima kineskih poduzeća koja im, uz sudioništvo vlade, oduzimaju zemljišta. Jérôme Sessini odbio je takav rizik. Opasnost je bila prevelika.

Kambodža, Prame, srpanj 2017.
Samrith Vaing, borac za ljudska prava i stipendist Nagrade Saharov.

Stanje je jasno, sa svim svojim problemima. Tu se obrana individualnih sloboda miješa sa zaštitom okoliša, šume i njezinih stanovnika, ljudi i životinja, poput majmuna koji žive s ljudima ili pasa koji se na fotografijama pojavljuju kao autentične osobe. Kad je fotograf stigao u Kambodžu, Samrith Vaing bio je sretan što će cijeli tjedan moći govoriti engleski. To mu je bila prilika da ga poboljša radi lakšeg prenošenja svoje poruke međunarodnim tijelima i svima onima koje želi upozoriti na problem kojim se bavi. A tog borca na terenu zaokupljaju i brinu veza čovjeka i zemlje, očuvanje prirodnog okoliša i borba protiv klimatskih poremećaja. „I go to the ground“, neprestano ponavlja ne bi li pokazao da djeluje što je bliže moguće ljudima, njihovim problemima i brigama.

„Posebno me zanimaju šume“, kaže. „Od vlade očekujem da nam pomogne. Ali ništa od toga, naprotiv. Šuma je nestala. Neki su aktivisti ubijeni ili se nalaze u zatvoru. Druge je uhvatio strah zbog pritiska kojima su izloženi i na kraju su odustali.“ No za Samritha Vainga odu-

Kambodža, pokrajina Stung Treng.
*Krčenje šuma zbog intenzivnog iskorištavanja
drva, povećanja obradivih zemljišta i izgradnje
brana.*

Iduća dvojna stranica:

Kambodža, pokrajina Mondol Kiri.
*Narod Bunong najveća je etnička skupina
u gorskim regijama Kambodže. U pokrajini
Mondol Kiri navodno živi gotovo dvije tisuće
godina.*

stajanje ne dolazi u obzir. Želi se boriti za svoje i protiv svih oblika nepravde. Nikoga ne želi prepustiti sudbini. Treba spasiti prirodu da bi se spasio čovjek.

Upravo je prizor te zemlje i stanovnika šuma potaknuo Jérômea Sessinija na to da se odrekne boje. Prema njegovu mišljenju izvorni način života seoskih stanovnika nametnuo je crno-bijelu tehniku. „Da bi se prodrlo u bit“, kaže, „bolje je ljepotu prikazati uklanjanjem sa slike svega što se čini nepotrebnim.“ Kao da želi uspostaviti još izravniji odnos između onoga što fotografira i gledatelja. Što ga je to toliko dirnulo u Kambodži, koja se i dalje bori s duhovima genocida koji su Crveni Kmeri počinili između 1975. i 1979. godine? U Muzeju pamćenja u Phnom Penhu Jérôme Sessini vidio je tisuće fotografija žrtava – uvijek ušutkanih, ali toliko rječitih lica. Nema sumnje da je Sessini u njihovim izrazima našao dio ozbiljnosti koja krase njegove slike. Kao na tržnici na otvorenome u Stung Strengu, gdje djevojka odlučnog pogleda prodaje povrće na kiši. Autohtonom stanovništvu ovdje neprestano prijeti protjerivanje otkad je kinesko poduzeće započelo s izgradnjom brane. Da bi ih prisilile na odlazak, lokalne vlasti pripadnicima naroda Bunong zabranjuju pristup postojećim zatvorenim tržnicama. Pokušavaju ih obeshrabriti tako što ih prisiljavaju da prodaju vani, izloženi vremenskim nepogodama. Znaju da će im nametanjem takvih loših uvjeta smanjiti prihode. Tada će Bunonzi, nadaju se, prihvatiti prijedloge središnje vlasti da napuste svoj dom, presele se daleko od doma, daleko od zemlje svojih pre-

daka, u anonimne kuće i mjesta bez povijesti. Ti programi premještanja progone Bunonge iz šume, a oni traže samo da ostanu na zemlji na kojoj oduvijek žive. Samrith Vaing je na njihovoj strani. Zna da moćnici nemaju obzira. Klan koji upravlja zemljom može porušiti na tisuće hektara i ne trepnuvši, a nema veze ni ako im se na putu nađu sela! Financijski interes važniji je od svega.

Upravo tu nastupa Samrith, preko svoje organizacije Community Development Cambodia (CDC). „Dugo sam radio u nacionalnoj udruzi sa sjedištem u glavnom gradu“, objašnjava. „Raspolagali smo s malo sredstava pa smo imali malo novca za putovanja. Sada sam opet u svojoj pokrajini Kratie, vrlo turističkoj regiji. Problema ima raznoraznih. Tu se autohtone skupine suočavaju s invazijom zbog šećerne trske. Kineska i vijetnamska poduzeća uzimaju zemljišta, krče šume i sade šećernu trsku. Osim toga, problem su i plantaže kaučukovca za proizvodnju gume. Blizu granice s Vijetnamom gospodarstva koja proizvode palmino ulje prijatna su za stanovništvo i pristup prirodnim resursima.“ Izvor tih problema je politika vlade, koja dodjeljuje dozvole stranim poduzećima za novac i tako beskrupuloznim investitorima omogućuje preuzimanje zemljišta. Korupcija je opće raširena, a kambodžanske šume zbog toga su redovito na udaru. „Poduzeća koja ovdje dolaze sastavljaju lažna izvješća i tvrde da njihove djelatnosti neće imati nikakva utjecaja na život stanovnika. Vlasti pred time zatvaraju oči. Strana poduzeća ne gube vrijeme i krče velike površine zemljišta. Drvo se najprije

odvozi u Vijetnam, a zatim u Kinu radi prodaje." Fotografijama Jérômea Sessinija nije potreban komentar. Koliko pustih, devastiranih krajolika, kao nakon potresa! Tlo bez stabala i biljnog pokrova postaje nestabilno. Dolazi do poplava, što izaziva goleme štete. Raduju im se samo djeca jer mogu plivati u morima koja se usred ničega pojave u samo nekoliko sati.

Ljudima izloženima prijetnji od protjerivanja iz vlastitih domova Samrith Vaing nudi ključno oružje: poznavanje vlastitih prava. „Kako da se obrane ako nisu upoznati sa svojim pravima?" On se unatoč rizicima ne ustručava govoriti u medijima ni javno iznijeti svoje ime. Koristi se društvenim mrežama i širi brojne videozapise. Čak je i napravio vlastiti kanal na YouTubeu za informiranje o svojem djelovanju. No on, prije svega, djeluje iz altruističkih pobuda: „Ostajem u sjeni da bih pomogao autohtonim stanovnicima. Stojim iza njih da bih im pomogao osmisliti obranu. Moj je cilj osvještavanje stanovništva, a ne borba protiv konkretnih subjekata. Izbjegavam uprijeti prstom u vladu. Moja strategija nije izravno kritizirati, nego istaknuti prijestupe. Osim toga, svoj sam rad usredotočio i na globalno zatopljenje, koje je tijesno

povezano s pitanjem uvjeta života. To sam naučio promatrajući stanje u Maleziji. Autohtono stanovništvo ondje se hrani bogatstvima šuma, medom i divljači. Skupljaju smolu i gumu, ali se zauzvrat brinu o šumama. Kada stanovnici štite šume, globalno se zatopljenje usporava. Ovdje, u Kambodži, starosjedioci se bore za to da vlada djeluje i zajamči njihova prava: pravo na pristup zemljištu i prirodnim resursima; pravo na škole, ceste i bolnice. Ne riješe li se ta vitalna pitanja zajedno, izbit će ozbiljni sukobi."

Samrith svoj žar, energiju i spremnost uporno prenosi obiteljima s kojima se susreće da bi im pomogao u borbi za njihova prava. Dovoljno je promotriti poglede koje je ovjekovječio Jérôme Sessini da u njima vidimo mirnu odlučnost, mješavinu mira i staloženosti koji su ga se toliko dojmili. Lice žene pred kineskim industrijskim kompleksom Feng Rui, koji se sumnjiči za nezakonito stjecanje 500 hektara zemljišta za sadnju šećerne trske u pokrajini Preah Vihear. Lica mještana manjinske zajednice Kui u selu Prame, žena i djece, ribara, školaraca, koji samo žele da se u njihovim životima ništa ne promijeni. Pogled na njih poduka je iz hrabrosti i izvor nade.

Kambodža, Stung Treng.
*Žena iz naroda Bunong prodaje svoje proizvode
u blizini tržnice u Stung Trengu.*

Kambodža, pokrajina Stung Treng.
Samrith Vaing (desno) u posjeti obitelji iz naroda Bunong koju je vlada preselila. Zbog toga što kineske industrijske grupacije iskorištavaju šume i grade brane, kambodžanska vlada prisiljava autohtone zajednice na napuštanje zemlje svojih predaka.

Kambodža, pokrajina Preah Vihear.
Cheom Kol živi preko puta kineskoga industrijskog kompleksa Rui Feng. Obitelji optužuju kompaniju Rui Feng International da je nezakonito raskrčila gotovo 500 hektara zemljišta za plantažu šećerne trske.

Kambodža, pokrajina Preah Vihear.
*Bunonško dijete pliva nakon što su jake kiše
prouzročile poplave.*

Kambodža, pokrajina Stung Treng.
Bunonško dijete u vladinu kampu za preseljenje.

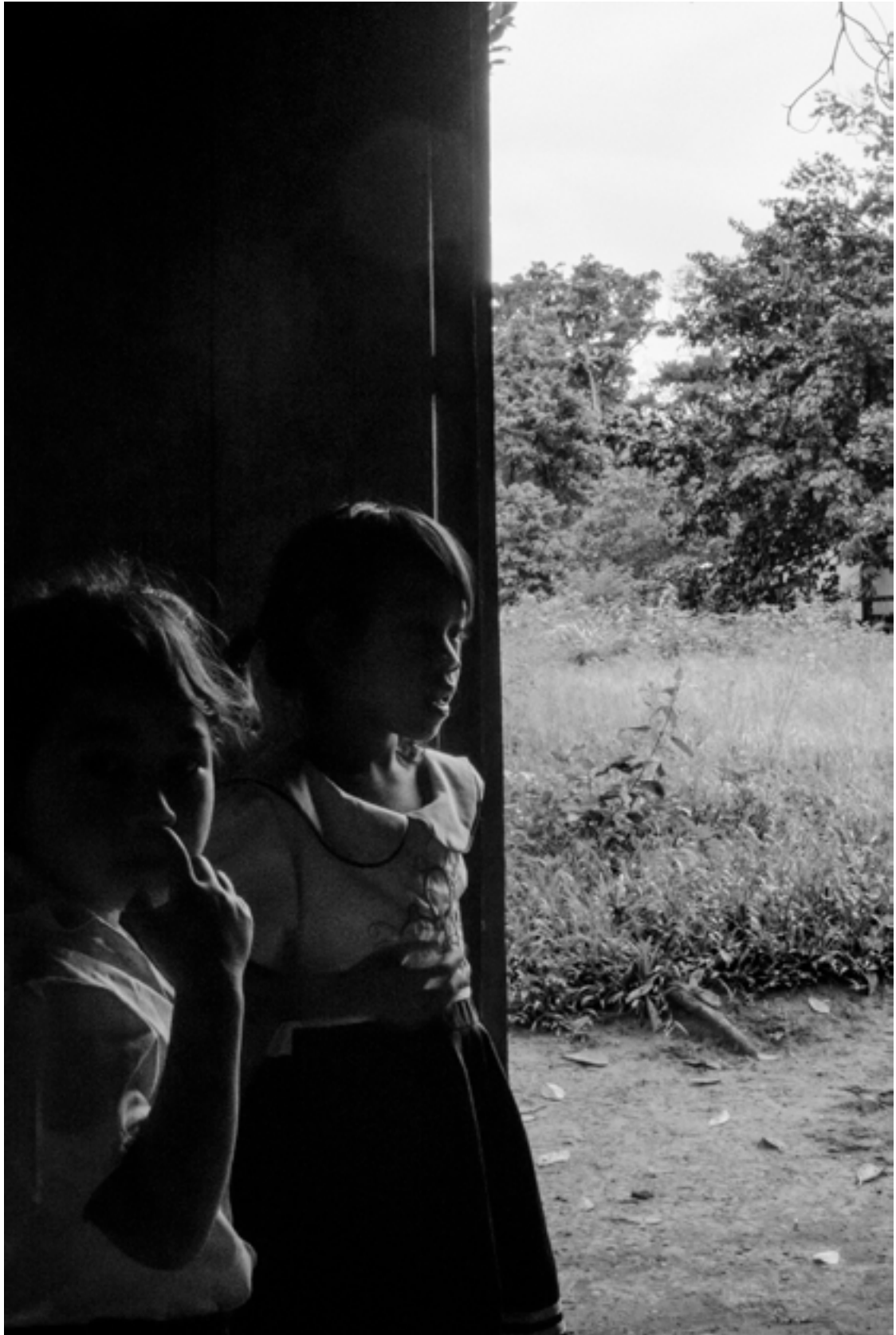

Prethodna dvojna stranica i lijeva stranica:
Kambodža, pokrajina Preah Vihear.
Bunonška djeca igraju se uz cestu.

Kambodža, pokrajina Preah Vihear.
Mlada Bunonginja lovi ribu.

Lijeva i desna stranica:
Kambodža, pokrajina Mondol Kiri.
*Bunonška djeca prije nedjeljne mise u kršćanskoj
crkvi u mjestu Laoka.*

Iznad: Kambodža, pokrajina Mondol Kiri.
Misa u crkvi u mjestu Laoka.

Desna stranica: Kambodža, Prame.
Djeca iz manjine Kui u selu Prame.

Iduća dvojna stranica: Kambodža, Anlong Srey.
Pripadnici autohtone manjine Kui u selu Anlong Srey. Aktivno su uključeni u zaštitu šume Prey Lang.

Kambodža, pokrajina Stung Treng.

Iznad: Kambodža, pokrajina Preah Vihear.
Djeca u školi, većinom iz zajednice Kui.

Iduća dvojna stranica: Kambodža, pokrajina Preah Vihear.
Bunonška obitelj koja živi preko puta kineskoga industrijskog kompleksa Rui Feng.

Lijeva stranica: Kambodža, Prame.
Djevojka iz manjine Kui u selu Prame.

Iznad: Kambodža, pokrajina Preah Vihear.
Pogled na kineski industrijski kompleks Rui Feng.

Iduća dvojna stranica: Kambodža, Prame.
Djeca iz manjine Kui u selu Prame.

Lijeva i desna stranica: Kambodža, Prame.
Aktivistice za prava manjine Kui.

Iduća dvostruka stranica: Kambodža,
pokrajina Preah Vihear.
Učenici iz manjine Bunong uz cestu.

Asma Kaouech

Tunis

fotografirala Newsha Tavakolian

Asma Kaouech je 25-godišnja pravnica. Otac joj je bio profesor filozofije i davao joj je dobre savjete: da ne gleda Ben Alijevu televiziju; da radije čita knjige, Kanta i Heideggera; da uči o demokraciji, osobnim slobodama, pravima žena. „Donosio mi je puno knjiga o feminizmu“, kaže ova mlada Tunižanka podrijetlom s juga zemlje, ali odrasla u glavnom gradu.

„Od djetinjstva me učio kako biti ljudsko biće koje u sebi nosi vrijednosti.“ Koje nosi vrijednosti kao što se u sebi nosi nada. Tih nekoliko riječi izdvaja ovu aktivisticu čije je vatreno krštenje bilo 2011., dva tjedna prije revolucije koja će dovesti do pada i odlaska diktatora Zinea el Abidina Ben Alija. Naravno, Tunis može računati na tisuće Asmi diljem zemlje, kao što ističe iranska fotografkinja Newsha Tavakolian, koja ju je pratila, a to je golemo ljudsko bogatstvo. No ova je Asma jedinstvena, jedinstvena po svojim riječima, gestama, po načinu na koji besposlenu uličnu djecu, koja lako mogu poći krivim putem, pretvara u bijele klaune.

Tunis, Tunis, kolovoz 2017.
Asma Kaouech, 25 godina, stipendistica Nagrade Saharov, vodi Fanni Raghman Anni, tunisku udruhu za zaštitu ljudskih prava. To je jedna od prvih organizacija koja je pokrenula umjetničke radionice za borbu protiv radikalizacije mladih.

Sve je počelo s boli jednoga čovjeka, Mohameda Bouazizija, koji se spalio u Sidi Bouzidu 17. prosinca 2010. Taj je čin izazvao neviđeni val prosvjeda i jecaj cijeloga naroda iscrpljenoga policijskim režimom Ben Alija i njegova klana. Nakon što se izbore za slobodu, građani ne znaju uvijek što će s njom. Tako je došlo vrijeme vladavine islamističke stranke Ennahda. Nova bol. Ali tijekom povijesti ne može se zaustaviti i narod na ulici traži novu ustavotvornu skupštinu, novi ustav, koji je 26. siječnja 2014. konačno usvojen. Asma je sretna: „Taj tekst jamči mnoga nova prava: ravnopravnost muškaraca i žena, pravo mladih na sudjelovanje u politici, slobodu savjesti, to je veliko postignuće.“ Kao i njezini brojni sunarodnjaci, nije se borila uzalud. Nije prosvjedovala uzalud. Nije provela dva dana u zatvoru uzalud, prije revolucije, kad ju je uhitila Ben Alijeva policija. Oslobođena je tek nakon što je dala neodrživo obećanje da više neće izražavati politička mišljenja, da će se pisanim putem obvezati da

Tunis, Tunis.
*Mladi glumci i glumice koji surađuju s udrugom
Fanni Raghman Anni.*

neće prosvjedovati, da će samo učiti, studirati, i poslušno se vratiti doma. „Bogu hvala, izbila je revolucija“, kaže Asma. „Jedan od najljepših trenutaka u mojem životu! Toliko me je toga dirnulo, poput ljudi koji su se organizirali radi zaštite svoje četvrti. Dok su oni patrolirali, žene su im pripremale jela. Nalazili bismo se da podijelimo svoja iskustva, nevolje, težnje.“ Civilno društvo bori se protiv islamista koji žele nametnuti vjeru u državi. Asma je jedina studentica koja je uspjela postati stažistica u novoj Skupštini. Želi vidjeti što odlučuju zastupnici. Govore joj: „Radije odi na plažu!“

Ona ostaje. Ne znaju koliko je Asma tvrdo-glava. Tada Asma i nekoliko aktivista odlučuju osnovati udrugu Fanni Raghman Anni (FRA), u doslovnom prijevodu „silom umjetnik“. Revolucija u revoluciji. Riječi, tijela u pokretu, tijela koja se izražavaju, bore. „Tijekom pasivnih otpora i prosvjeda počeli smo se koristiti uličnim kazalištem, umjetnošću i kulturom kao novom taktikom u obrani ljudskih prava da bismo privukli pozornost ljudi.“ Jednostavni pokret stvoren 2011., FRA dvije godine poslije postaje udruga, nakon što je po kavanama razradila svoju anarhističku praksu.

Tunis, Tunis.
Skupina djece i mladih u Nacionalnom muzeju Bardo na radionici o sprečavanju radikalizacije. Prijatelj iz djetinjstva Asme Kaouech bio je među napadačima na muzej

u terorističkom napadu 2015. To joj je otvorilo oči. Sada organizira posjete za mlade na mjesto napada da bi se upoznali s poviješću zemlje i događajima iz 2015. Tim je posjetima uvijek nazočan psiholog.

Asma Kaouech

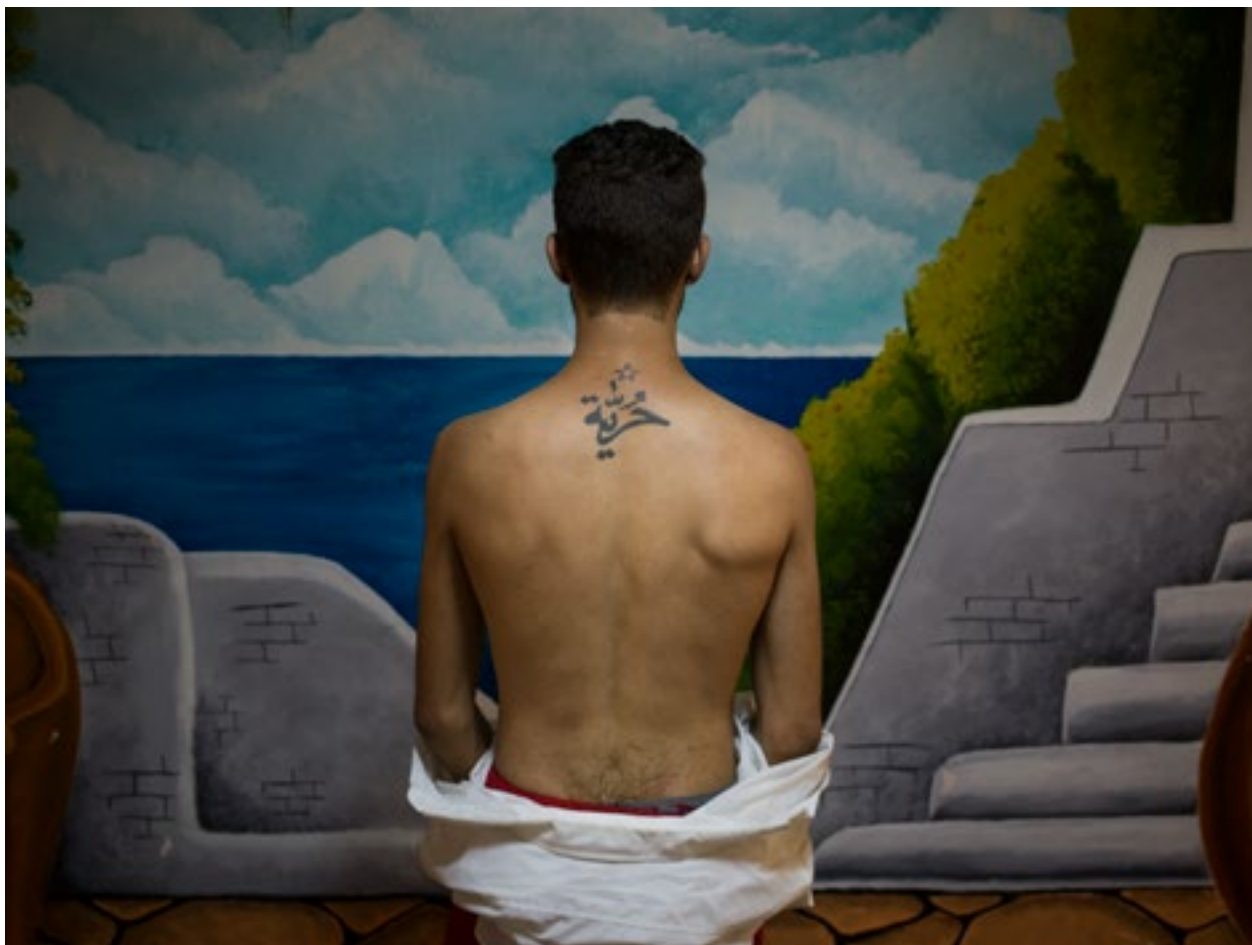
„Naš glavni cilj bio je borba protiv marginalizacije u regijama u unutrašnjosti, gradskim četvrtima, među mladima i siromašnima“, objašnjava ta pravnica, vješta u uličnoj borbi koja može postati govorništvo, pantomima ili gesta koja potiče na razmišljanje. Mirna borba da bi se svatko mogao prepoznati u drugome, u slabostima, nadama, srđbi i smetenosti. Radi toga istodobno provode tri aktivnosti: organizaciju radionica u cijelom Tunisu koje traju po desetak dana i okupljaju tridesetak mladih koji trebaju „odigrati predstavu“ na temu ljudskih prava, zatim umjetničkih izvedbi o istoj temi, ali s profesionalnim glumcima, i na kraju, u Jordanu, Turskoj i Libanonu, aktivnosti u izbjegličkim kampovima kojima se socijalno, kulturno i humanitarno podupiru marginalizirane skupine. Upravo je na temelju tog iskustva na terenu Asma prirodno usmjerila svoje djelovanje na sprečavanje radikalizacije. „Tunis je prvi izvoznik mladih džihadista“, ističe ova mlada žena. „Naš se projekt zove ‚We Are Here‘. Ljudska su prava povezana s mirom; stoga mir treba očuvati radom na prevenciji. Imamo ured u središtu Tunisa u kojemu praktički radim puno radno vrijeme. U uredu je zaposleno pet ljudi između 20 i 29 godina. Sredstva dobivamo od Ujedinjenih naroda i Europske unije.“ Sprečavanje radikalizacije. Te riječi imaju posebnu težinu iz Asminih usta. „Naš je ured 2014. godine, na godišnjicu revolucije, zapaljen. Nisam se osjećala sigurno. Salafisti su fizički napali i izvođače dok su bili na pozornici. Umjetnici su poslani u zatvor, ne salafisti. Salafisti su ostali na slobodi.“

Tema je osjetljiva. Tunis je zadnjih godina doživio napade kakvih u njegovoj povijesti još nije bilo. Na primjer, 26. lipnja 2015. jedan je terorist prerušen u turista sakrio kalašnjikov pod suncobran i u blizini Soussea hladnokrvno ubio 39 osoba i ranio još toliko. Te je godine 18. ožujka u muzeju Bardo u Tunisu 21 turist poginuo pod mecima ubojica. A 24. studenoga 2015. meta terorističkog napada bio je autobus predsjedničke garde. Za ta tri napada odgovornost je preuzeo Daesh, a četvrti, također sa smrtnim ishodom, počinjen je 7. ožujka 2016. u Ben Guerdaneu, nedaleko od libijske granice. U njemu je poginulo pedesetak žrtava, od čega tridesetak džihadista.

Asma i njezini prijatelji upoznati su sa svim pojedinostima tih dramatičnih događaja. Radom s nezaposlenom mladeži pred opasnošću od toga da zakorači u kriminal ili na rubu radikalizacije pokušavaju iskorijeniti te ubilačke nagone koji odražavaju stupanj njihova očaja. Objektiv Newshe Tavakolian uspio je sjajno dočarati svijetle i mračne strane toga životno važnog djelovanja. Svijetla su strana mladi koje Asma vodi u muzej Bardo da bi im preko umjetnosti mozaika pokazala veličinu njihove povijesti, koja zaslužuje da se njome ponose. Bez nje, bez njezina truda, tim socijalno isključenim mladim ljudima nikad ne bi palo na pamet otići na to prosvjetljujuće mjesto, kao da im je strano ili zabranjeno. Svijetla je i energija koja proizlazi iz obojenih lica i tijela koja glume u improviziranom kazalištu na uglu neke ulice ili parka u Tunisu da bi

sa znatiželjnicima podijelili svoj život, svoju „muku“, strah, poniženja koja su ih bacila koljena, zbog kojih „mrze“, ponekad i toliko da žele oduzeti život drugima ili sebi, kao Mohamed Bouazizi. Svijetli su i crteži koje crtaju isti ti marginalci kad Asma i njezina ekipa od njih zatraže da nacrtaju kuću iz snova. „Shvatila sam da radikalizacija nema ništa s islamom“, naglašava fotografkinja. „Ovdje su mladi bijesni jer se osjećaju isključenima iz blagostanja. Njihova frustracija prouzročena je nedostatkom mogućnosti da se izvuku na bilo koji drugi način osim raspačavanjem droge. Prilike i materijalna sigurnost rezervirani su za druge. Rišu velike kuće da bi osudili nejednakost i nepravdu čijim se smatraju žrtvama.“ Vježba je egzemplarna. Neki crtaju samostalnu kuću, izdvojenu od drugih, kao da žele bolje istaknuti da su izdvojeni i da zapravo nikada neće biti dio društva. Nakon crtanja članovi udruge potiču raspravu, objašnjavaju, slušaju, ohrabruju. Mladi mogu

slobodno iznijeti svoje osjećaje, bez kritike ili osude. Riječ je o prevenciji blagonaklonošću i suosjećanjem, vrijednostima koje su zadivile Newshu tijekom reportaže s Asmom. Mračna su strana lica mladih ljudi u opasnosti od radikalizacije. Bez obzira na to jesu li dječaci ili djevojčice, njihovi su pogledi izraz očaja. Asmi su poznati ti izrazi, katkad rezignirani, katkad pasivni ili upitni. Zbog njihova se otklanjanja skupa s drugim mladim ljudima bori za slobodu izražavanja u Tunisu, da bi i oni isključeni konačno pronašli bolji razlog za život od smrti, od ubijanja. „Vrlo sam ponosna na tunisku mladež“, ističe. I ponavlja ciljeve revolucije: „Dostojanstvo, sloboda, rad.“ Nada je ne napušta. Nisu li četiri organizacije tuniskoga civilnog društva dobile Nobelovu nagradu za mir 2015. za svoju vodeću ulogu u uspjehu nacionalnog dijaloga? „Postali smo referenca u zemlji“, raduje se Asma. Tunis budućnosti ima lijepo lice.

Tunis, Tunis.
*Mladi glumac iz trupe Fanni Raghman Anni,
pokazuje tetovažu „Sloboda” na arapskom jeziku.*

Iduća dvojna stranica: Tunis, Tunis.
*Žene, uglavnom iz najsiriromašnijih četvrti grada
Tunisa, gledaju mlade glumce i glumice na uličnoj
predstavi.*

Lijeva i desna stranica, iduća dvojna stranica:
Tunis, Tunis.
Ulična predstava mladih glumaca i glumica koji surađuju s udrugom Fanni Raghman Anni. Predstava govori o revoluciji 2011. i o nasilju koje je uslijedilo.

Tunis, Tunis.
Asma nadzire kazališnu radionicu.

Tunis, Tunis.
Mladi glumac na probi.

Tunis, Tunis.
Dječak leži na grani drveta. Bez posla i bez izgleda za budućnost, neki mladi ljudi okreću se radikalnim islamističkim skupinama.

Tunis, Tunis.
Asma i mladić u Nacionalnom muzeju Bardo.

Tunis, Tunis.
Pogled na stari grad.

Lijeva stranica i gore desno: Tunis, Tunis.
Djeca i mladi iz siromašnijih obitelji autobusom dolaze u Nacionalni muzej Bardo.

Desna stranica, dolje: Tunis, Tunis.
Portret tuniskoga oporbenog političara Chokrija Belaïda pod mostom u gradskom središtu.

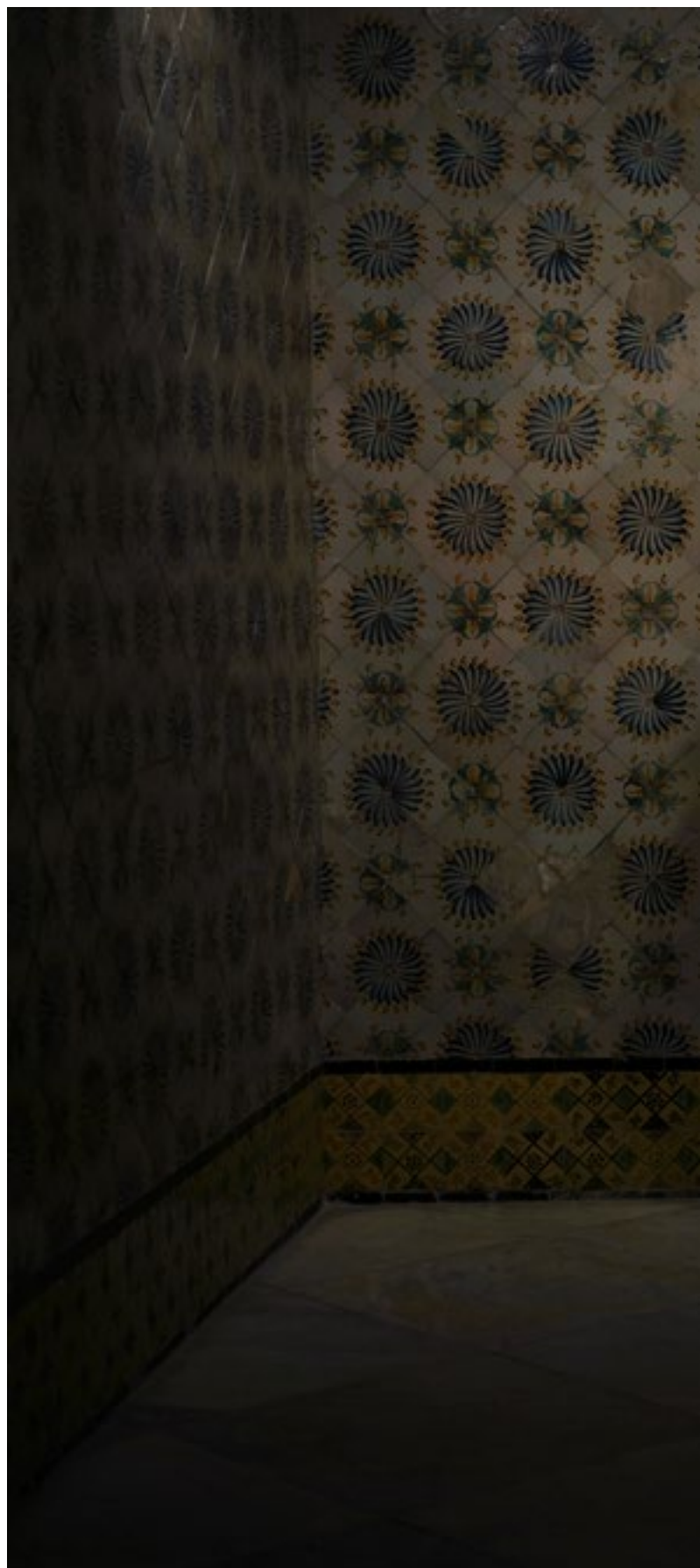

Tunis, Tunis.
U medini, starom dijelu grada.

Tunis, Tunis.
*Mladić u Nacionalnom muzeju Bardo tijekom
radionice koju organizira udruga Asme Kaouech.*

Lijeva i desna stranica: Tunis, Tunis.

Mladi pomažu u radionici koju je organizirala udruga Fanni Raghman Anni. Od sudionika se traži da nacrtaju kuću iz snova. Nakon toga raspravljaju o svojim zamislama i potiču se izraziti osjećaje. Većina ih je nacrtala velike kuće kao osuđu protiv nejednakosti i socijalne nepravde, čijim se smatraju žrtvama. Jedan od njih nacrtao je kuću u kojoj je sasvim sam. Drugi kaže: „Ne mogu zamisliti idealni grad jer ne znam kako bi on izgledao, čak ni u snu.“

Lijeva i desna stranica: Tunis, Tunis.
*Portreti mladih koji su sudjelovali u radionicama
koje je organizirala udruga Fanni Raghman Anni.*

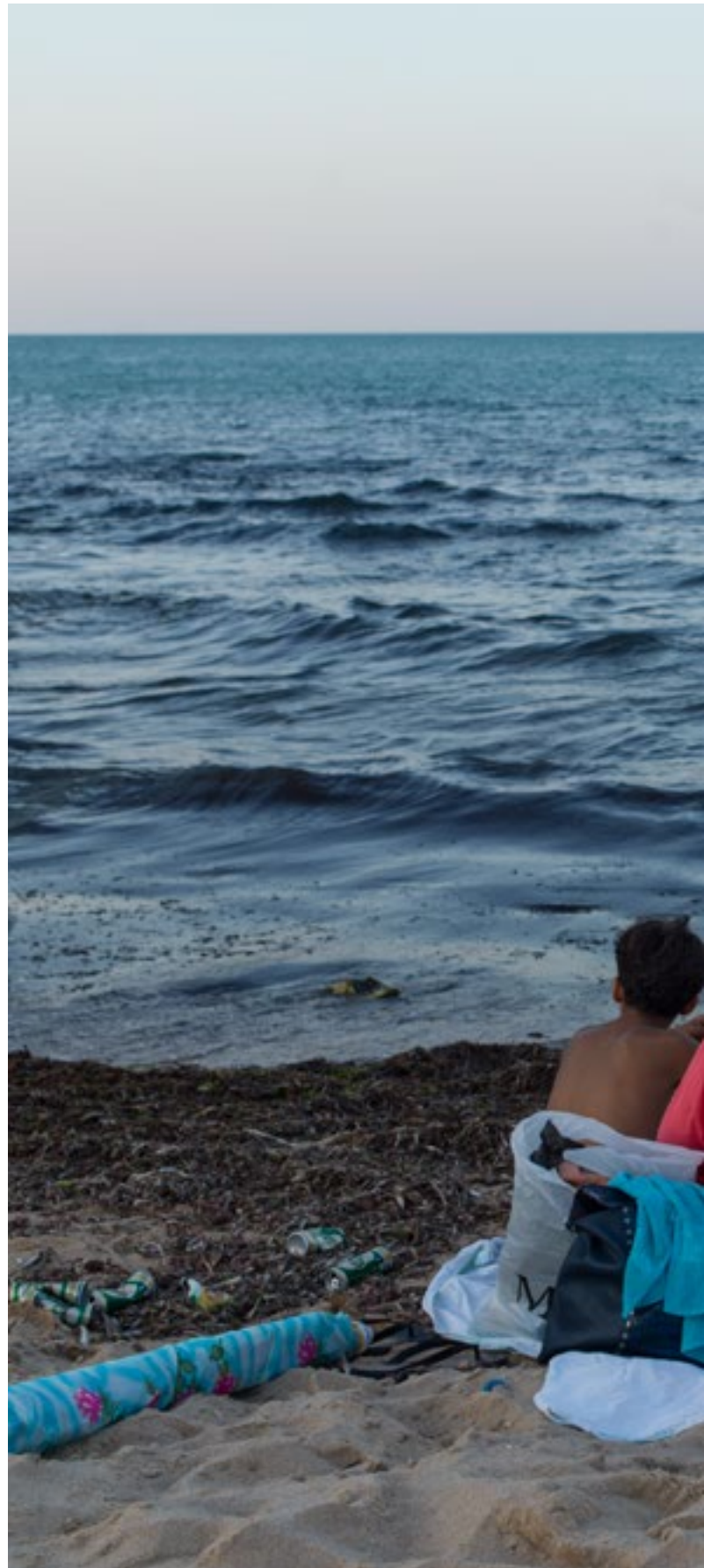

Iduća dvojna stranica: Tunis, Tunis.
*Asma Kaouech tijekom prosvjeda protiv
korupcije u politici.*

Tunis, La Marsa.
Obitelj na plaži u La Marsi, sjeveroistočno od grada.

Ameha Mekonnen

Etiopija

fotografirao Enri Canaj

Može se bez okolišanja reći da u Etiopiji vlada teror. Koalicija koja je na vlasti već četvrt stoljeća krši ljudska prava kao u mračno doba crvenog terora, marksističko-lenjinističke diktature pukovnika Mengistua i njegove hunte krajem 1980-ih godina. Ta neizdrživa klima, taj strah kojemu se nije moguće oteti, taj osjećaj da vas stalno prate, prisluškuju i da vam prijete svakodnevnica je Amehe Mekonnena, četrdesetpetogodišnjeg odvjetnika koji se sam, ili gotovo sam, bori protiv svih.

Naime, u Etiopiji nema puno onih koji ustaju u obranu sloboda nepojmljivih za autoritarni režim: slobode misli, slobode izražavanja, slobode kritiziranja i prosvjedovanja, slobode da se kaže ne. Albert Camus smatrao je dupkom pun nogometni stadion, kazališnu pozornicu i novinsku tiskaru jednim mjestima na svijetu na kojima se osjećao nevinim. Za Amehu, koji ni za što nije kriv, postoje samo četiri mjesta gdje se osjeća sigurno: u svojem automobilu, u svojem uredu u Vijeću za ljudska prava (*Human Rights Council*), jedinog nezavisnoj udruzi za zaštitu ljudskih prava u Etiopiji, u obiteljskom hotelu u Adis Abebi i u svojem

domu, sa suprugom i svoje dvije djevojčice od sedam godina i četiri godine.

Albanski fotograf Enri Canaj, koji ga je pratio tijekom šest dana, uvjerio se koliko je opasna Amehina aktivnost. „Htio sam pokazati nadu koju on utjelovljuje za sve te ljude koje brani i koje uspijeva izvući iz zatvora, blogere, novinare. Pogled na njegov rad ispunjava nevjerojatnom energijom. No htio sam pokazati i njegov život, svakodnevnu borbu, teškoće na koje nailazi. Pomažući osobama u opasnosti i sam se dovodi u opasnost.” Enri Canaj nije mogao raditi onako kako bi želio. Za fotografiranje Amehe morao se zadovoljiti zatvorenim prostorima. Fotografiranje na javnim mjestima nije dolazilo u obzir. Vrlo su malo komunicirali telefonom, bili su diskretni. Ameha je bio prilično nervozan. Enri također

Etiopija, Adis Abeba, kolovoz 2017.
U odvjetničkom uredu Amehe Mekonnena, odvjetnika, borca za ljudskih prava i stipendista Nagrade Saharov.

Etiopija, Adis Abeba.
Natnael Feleke i Getachew Shiferaw, blogeri iz kolektiva Zona 9.

jer je morao prikrivati stvarni cilj dolaska, čak je i razmišljao da kaže da je došao u Etiopiju fotografirati životinje. Ameha mu je ispričao da je nedavno organizirao prikupljanje sredstava u hotelu u glavnom gradu radi financiranja udruge. Sve je bilo spremno kad se pojavila policija i spriječila ih.

No Ameha Mekonnen ne skriva se od vlasti. Upravo se tome divi Enri Canaj. Susreo se s pet od devet blogera i novinara koji su više od godinu dana proveli u zatvoru. Ameha ih je izvukao, ali budući da su ostali bez posla, nisu više imali sredstava za život. Nitko ih nije želio zaposliti iako su optužbe za terorizam odbačene kao neosnovane. Režim loše gleda na pomaganje bivšim zatvorenicima. Fotografu su pričali o užasnim uvjetima u zatvoru, o tijesnim ćelijama u kojima nedostaje zraka. Ameha je Enrija upoznao s mladom blogericom iz kolektiva Zona 9, koja je bila u zatvoru i koju su zlostavljali četrnaest mjeseci. „Ameha je odmah odlučio stati u njezinu obranu“, naglašava fotograf. „Mislio je na svoje kćeri. Nije mogao podnijeti činjenicu da bi i one jednoga dana mogle doživjeti sličnu sudbinu. Njegova mu je obitelj sve. Ona mu daje hrabrost i motivira ga da s takvim žarom nastavi svoje djelovanje. Svojim sam slikama sve to htio pokazati: njegovu hrabrost, vrijednosti, zabrinutosti i bojazni, njegovu predanost kao odvjetnika, ali i kao oca.“ Iako se osjeća frustrirano jer nije mogao ovjekovječiti neke prekrasne prizore tog čovjeka iz sigurnosnih razloga, jedan je prizor obilježio Enrija Canaja. Jednog se dana, kad je Ameha išao na sastanak s članovima svog Vijeća, pokvarilo dizalo. Ameha

uvijek hoda sa štapom. Nije bilo druge nego polako se penjati nekoliko katova, stubu po stubu, upirući se štapom o pod. „To je savršena metafora njegove borbe za ljudska prava.“

Hrabrost tog borca za temeljne slobode nije prazna riječ. Od studenoga 2015. zemlja se suočava s velikim nemirima koje središnja vlast u rukama Tigrinja, etničke manjine u Etiopiji, guši u krvi. Većinska etnička skupina Oromo protivni se izvlaštenjima svojih zemljišta u korist stranih poduzeća. Vlasti su više puta odgovorile nasiljem u kojem je, po riječima Amnesty Internationala, ubijeno 800 ljudi, a tisuće prosvjednika proizvoljno uhićeno i pritvoreno. Stanje se dodatno pogoršalo od 9. listopada 2016., kad je vlada proglasila izvanredno stanje. Ono je u ožujku 2017. produljeno, a ukinuto je 4. kolovoza 2017. No u međuvremenu je otprilike 30 000 osoba uhićeno, među njima i brojni novinari i vođe oporbe. Malobrojni aktivisti koji se oglašavaju u medijima žele ostati anonimni. Bivši zatvorenici prisjećaju se ponižavajućih postupanja kojima su bili izloženi. „Policajci se nisu zadovoljavali udarcima, već su ih prisiljavali da pošljunku pužu kao zmije, da netremice gledaju u sunce, da zavezanih nogu skaču kao klokani stotinama metara“, napisao je etiopski bloger Seyoum Teshome, a njegovo je svjedočanstvo 26. svibnja 2017. prenijela Émeline Wuilbercq u časopisu *Le Monde Afrique*. Što su skrivali? Ukazali su na korupciju na visokoj državnoj razini i na trgovinu zemljištima na štetu onih koji su iz nje isključeni. Prosvjedovali su protiv golemih nejednakosti i pogoršanja životnih uvjeta najsiromašnijih. I kad kritizira vladu,

Etiopija, Adis Abeba.
Ameha Mekonnen na putu prema uredu u četvrti Bole.

Etiopija, Adis Abeba.
*Ameha Mekonnen odlazi u restauraciju u blizini
radnog mjesta.*

Ameha ju odbija napadati na antagonističkoj, etničkoj osnovi, kojom bi Tigrinje na vlasti suprotstavio drugim etničkim skupinama. „Taj je pogled u suprotnosti s mojim uvjerenjima“, ističe. „Za mene su narod i skupina na vlasti dvije različite stvari.“

Za tog čovjeka velikog srca borba je teška. Skroman je, ali odlučan – „Mnoge bi druge borbe za ljudska prava trebalo istaknuti prije mene“, kaže – i ne odstupi ni za milimetar pred zastrašivanjem i opasnostima. Svoja uvjerenja iznosi bez okolišanja: „Borim se za slobodu izražavanja. Ovo što se događa ovdje je strašno. Na papiru je naš Ustav savršen u pogledu ljudskih prava, ali naša vlada nema osjećaj da je taj tekst imalo obvezuje! Članove naše organizacije neprestano se uznemirava, troje od njih redovito su u zatvoru. Koliko je meni poznato, definicija terorizma u Etiopiji najšira je na svijetu. Za ovu je vlast svatko potencijalni terorist! Novinari i vođe oporbe čija je jedina krivnja izražavanje mišljenja suprotnoga od mišljenja vlade. I ja bih mogao otići u zatvor samo zbog toga što razgovaram s Vama. Stalno živim s tom prijetnjom, no to me ne sprečava da javno govorim o nepravilnostima. Ne ograničavam se samo na svoje djelovanje u svojstvu pravnik. Stalo mi je da javnost bude upoznata i s najmanjim kršenjem prava.“

Ameha je vrlo lucidan. U tančine poznaje sve svoje predmete, a neprestano se igra vatrom radi obrane svojih klijenata. Većina ih je u zatvoru. Posjećuje ih i neprestano radi na zaštiti njihovih prava. Neki su Britanci,

Nijemci, Norvežani. Ništa ne bi bilo moguće bez strukture Vijeća za ljudska prava, koje unatoč malim raspoloživim sredstvima među pet stalnih članova broji tri odvjetnika. „Moj je rad zakonit“, ističe Ameha, „ali nemam obzira pri zaštiti prava onih koje zastupam.“ To je eufemizam kojim želi reći da bi mu njegov „konfrontirajući“ način rada prije ili poslije mogao prouzročiti velike probleme. No ide dalje. To je njegova misija. Njegov je smisao života postignuti da se u Etiopiji ne umire zbog straha ili beznađa, zlostavljanja ili proizvoljnih odluka... Da se ne umire zbog vlastitih ideja.

Ameha je sa svojim angažmanom u području temeljnih prava započeo 2006. Tada je bio odvjetnik i radio je za vladu, sve dok jednoga dana vlada nije odlučila nepravedno kazniti cijenjenog profesora zbog onoga što je govorio studentima. Ameha je odbio surađivati. Zbog nespemnosti na suradnju pretrpio je brojne oblike odmazde i zastrašivanja, poput zabrane usavršavanja u struci i upisa na poslijediplomski studij. Donio je odluku. Napustio je posao da bi se u potpunosti posvetio zaštiti optuženih za verbalni delikt. „Nisam političar“, kaže. „Danas trideset i šest osoba optuženih za terorizam ovisi o meni. U Vijeću za ljudska prava, gdje radim kao volonter, zadužen sam za tri tijela: odbor za prikupljanje sredstava, odbor za odnose s inozemstvom i odbor za obrazovanje o ljudskim pravima.“ Unatoč odgovornostima, osjeća se smireno s obitelji. U očima svojih kćeri vidi budućnost vlastite zemlje. Budućnost za koju želi da bude mirna, sretna, spokojna. „Pun sam nade. Zato ostajem u Etiopiji.“ I ponavlja: „Ne zaslužujem ovo priznanje.“

Etiopija, Adis Abeba.
Sastanak blogera iz kolektiva Zona 9. S lijeva na desno: Natnael Feleke, 30 godina, u zatvoru proveo godinu dana i šest mjeseci; Atnaf Berahane, 28 godina, uhićen 2014. i u zatvoru proveo godinu dana i pet mjeseci; Mahlet Fantahun, 33 godine, uhićena 2015., u zatvoru provela petnaest mjeseci; novinar Getachew Shiferaw, 32 godine, uhićen više puta, njegov predmet još je u tijeku.

Lijeva stranica:

Etiopija, Adis Abeba.

U Amehinom odvjetničkom uredu.

S lijeva na desno, odozgor prema dolje:

Etiopija, Adis Abeba.

U uredima Vijeća za ljudska prava portreti osoba koje su vlasti ubile ili ranile. Do danas nije proveden kazneni progon za te zločine.

U odvjetničkom uredu Amehe Mekonnena.

Godine 2015. priključio se Vijeću za ljudska prava kao potpredsjednik. Geslo udruge: „Sva ljudska prava za sve.“

Ameha Mekonnen s jednim od kolega u prostorijama Vijeća za ljudska prava.

Etiopija, Adis Abeba.
Mahlet Fantahun i Atnaf Berahane.

Etiopija, Adis Abeba.
Pogled na grad.

ing label
to create
Change
to have new
actors that
the changes
and should
to address
new ideas
to build the
up the foundation

Etiopija, Adis Abeba.
Natnael Feleke proveo je godinu i šest mjeseci u zatvoru. „Imam sreće”, kaže. Nakon što je izašao iz zatvora pronašao je posao. Za druge blogere to je i dalje vrlo teško.

Lijeva i desna stranica: Etiopija, Adis Abeba.
*Ameha Mekonnen na krovu zgrade Vijeća za
ljudska prava.*

Iduća dvojna stranica: Etiopija, Adis Abeba.
*Ameha Mekonnen u predgrađu Adis Abebe
jednoga kasnog poslijepodneva.*

Etiopija, Adis Abeba.
*Odijelo Amehe Mekonnena visi na ormaru
u sobi.*

Etiopija, Adis Abeba.
Ameha Mekonnen s djecom gleda televiziju.

Iduća dvojna stranica: Etiopija, Adis Abeba.
Amehina obitelj u dvorištu kuće u nedjelju poslije podne.

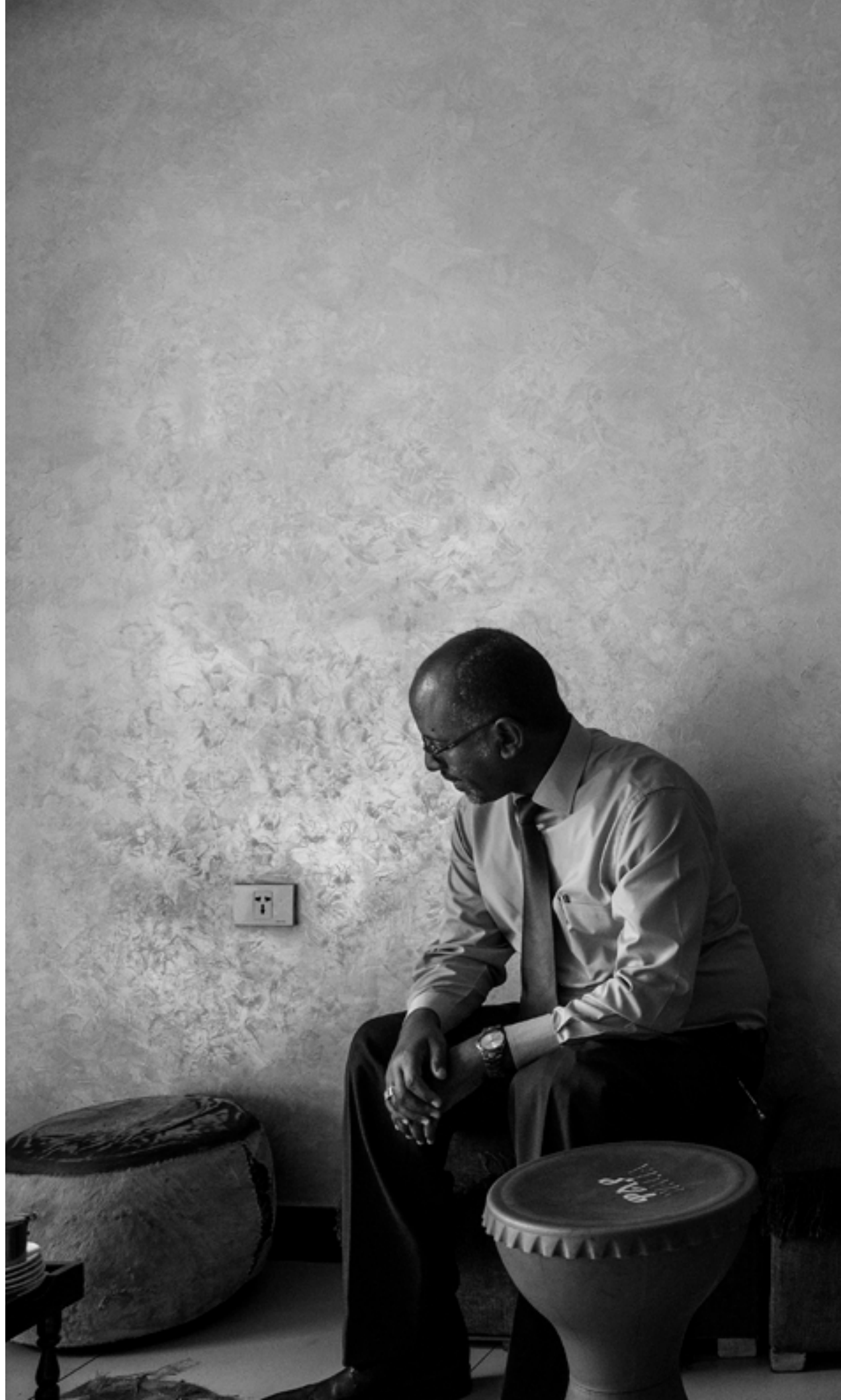
Etiopija, Adis Abeba.
Dnevni boravak Amehe Mekonnena.

Etiopija, Adis Abeba.
Ameha, njegova supruga i mlađa kći tijekom obiteljskog obroka.

Iduća dvojna stranica: Etiopija, Adis Abeba.
Ameha Mekonnen tijekom pauze za objed u restauraciji u blizini ureda.

Etiopija, Adis Abeba.
Ameha Mekonnen vozi prema uredu u četvrti Bole.

Etiopija, Adis Abeba.
Ameha Mekonnen u obiteljskom hotelu koji dobro poznaje. To je jedno od malobrojnih mjesta gdje se osjeća sigurno.

Iduća dvojna stranica: Etiopija, Adis Abeba.
Na krovu zgrade Vijeća za ljudska prava.

Jadranka Miličević

Bosna i Hercegovina

fotografirala Bieke Depoorter

Da bismo upoznali Jadranku Miličević, da bismo uopće shvatili i pojмили dubinu njezina djelovanja, valja se najprije prisjetiti iz kakvog je pakla došla. Taj se pakao može sažeti u nekoliko riječi koje su bile uzrokom više od 200 000 mrtvih: opsada Sarajeva, masakr u Srebrenici. Rat na Balkanu. Mučeništvo Bosne i Hercegovine u doba kobnog buđenja nacionalizma na ruševinama bivše Jugoslavije.

Riječ je o jednoj od najkrvavijih i najsmrtonosnijih epizoda druge polovice 20. stoljeća nakon pada Berlinskog zida i sovjetskog komunizma. Neprestano treba podsjećati na to da je između 1992. i 1995., na udaljenosti od samo dva sata zrakoplovom od Pariza i Berlina, praktički na našim vratima, u Europi vladalo barbarstvo koje ona nije bila u stanju sama spriječiti. Nasuprot tome, Sjedinjenim Američkim Državama prepustila je inicijativu sklapanja mirovnih sporazuma iz Daytonu (država Ohio) u prosincu 1995. da bi se okončale borbe među zaraćenim narodima. Među onime što je najprije upalo u oči Bieke Depoorter, fotografkinji koja se susrela sa šezdesetogodišnjom Jadrankom, bilo je to da Jadranka može govoriti unedogled... Ne prestaje govoriti, pričavati, sjećati se, uvjerena da je najbolji način borbe za mir

Bosna i Hercegovina, Sarajevo, kolovoz 2017.
*Jadranka Miličević, aktivistica za ljudska prava
i stipendistica Nagrade Saharov, u posjetu
romskoj obitelji.*

prisjećati se užasa koji su se dogodili. Bilo je to jučer, prije manje od dvadeset pet godina, jedva da se izmijenio jedan naraštaj. I pomisao na to da bi se, ne budemo li budno pazili, sve moglo ponoviti ako se *ad nauseam* ne bude pričavalo što se dogodilo u tom dijelu Balkana. Tisuće silovanih žena, tisuće prisilno preseljenih, napadnutih i ubijenih muškaraca, žena i djece. Etničko čišćenje velikih razmjera u ime rasne čistoće iz nekog drugog vremena. Pogubljenja posvuda koje su provodile paravojne skupine ili privatne milicije, civili protiv civila, braća protiv braće, poput zvijeri. Da, Jadranka je pričljiva, neprestano govori. Vjeruje u snagu riječi protiv inercije zaborava. Dijeljenje i stalno prenošenje priča najbolji je način da se spriječi njihovo nestajanje iz kolektivnog sjećanja. Jadrankina je borbena sudbina ispričana u sedam knjiga i dva filma. Nema tu govora o kultu ličnosti, daleko od toga. Za nju je to način djelovanja, način kojim ona vlastitim primjerom daje vjerodostojnost svojim postupcima.

Volim te! Ponike za žvce!

Volim te! Ponike za žvce!

BELIEVE
anything
is possible

Volim te!

Prethodna dvojna stranica:
Bosna i Hercegovina, Vareš.
Elda Šišić, kći Lejle Omerović.

Uoči sukoba, 1992. godine, Jadranka živi u Sarajevu. Vodi normalan život, sa suprugom i dvoje djece. „Radila sam u banci, pripadala sam srednjoj klasi. Odmah na početku sukoba napustila sam Sarajevo i izbjegla u Srbiju. Čim sam postala izbjeglica, postala sam borac za ljudska prava. Nisam htjela čekati da mi netko pritekne u pomoć. Ja sam željela pomagati drugima. Napominjem da sam otišla s osjećajem krivnje jer sam u Sarajevu ostavila muža. Nisam mogla ostati skrštenih ruku.” U prosincu 1992. odlazi u Beograd u mirovnu feminističku organizaciju Žene u crnom. To je početak borbe koja više nikada neće prestati. „Započela sam novi život”, prisjeća se Jadranka. „Jedini život koji volim. Imam osjećaj da sam izgubila prvih trideset godina života.” U Ženama u crnom Jadranka uspostavlja veze s drugim „čuvaricama mira” koje žive u Italiji, Španjolskoj, Njemačkoj ili Mađarskoj. Skupa stvaraju mreže za uzajamnu pomoć zlostavljanim ženama. Prikupljaju i razmjenjuju iskustva žena koje žive u područjima sukoba, poput Bosne i Hrvatske, koje Jadranka zove „prijateljicama”. „Objavile smo djela na engleskom potkrijepljena svjedočanstvima.” Uvijek ista opsesija, ista nit vodilja: objaviti da se ne zaboravi, govoriti da se očuva mir. Jadranka tako sudjeluje u osnivanju Fondacije CURE iz Sarajeva, feminističke i aktivističke nevladine organizacije čiji je cilj promicanje ravnopravnosti spolova i razvoj društva s pomoću obrazovnih i kulturnih programa. Sudjeluje i u osnivanju podružnica Fondacije CURE i drži stručna osposobljavanja koja omogućuju zadovoljavanje osnovnih materi-

jalnih potreba ljudi. U malim se skupinama uči o prodaji meda ili jastučića s mirisom lavande, daju se savjeti i sredstva za preživljavanje u okolini u kojoj se žene, čak i nakon rata, smatraju nevažnima. Osobito Romkinje. Njihova će patnja Jadranku navesti na pridruživanje udruzi CARE, još jednoj nevladinoj organizaciji posvećenoj isključivo pomoći ženama suočenima s diskriminacijom.

CURE i CARE, Jadrankin život odvija se u te dvije organizacije koje vodi, uglavnom u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori. Aktivistica 100%, 24 sata na dan. Nema privatnog života. Vremena ima samo za aktivnosti na terenu, osposobljavanja, izradu projekata i konvencija radi dobivanja potpore Europske unije. „Nikad ne vidimo majku”, kaže jedan od njezinih sinova. Stalno je na putu i vodi radionice. „To je njezin život”, kaže Bieke Depoorter. „To je jedino važno. Ljude koje podupire ne želi zvati ‚korisnicima’. Većina joj na kraju postanu prijateljima.” Moglo bi se reći da joj je to druga, ako ne i stvarna obitelj. „Zajedno smo krenule iz Sarajeva na obilazak brojnih sela u okolici”, dodaje foto-reporterka. „To je Jadranki bilo vrlo važno. Htjela je da je fotografiram na tim mjestima. Svake godine krajem srpnja odlazi u Srebrenicu s brojnim članovima Fondacije CURE i Žena u crnom u posjet memorijalnom centru za žrtve. Želi po svaku cijenu sačuvati sjećanje na zločine.” Jadranka ozbiljno dodaje: „Htjela sam ta mjesta pokazati Bieke. Neki ljudi koje poznajem ovdje su izgubili cijelu obitelj. Jednome prijatelju ovdje je pobijeno 56 članova obitelji.” Upravo zahvaljujući inicijativi žena kao što je Jadranka 2003. godine, osam

Bosna i Hercegovina, Vareš.
Jadranka u posjeti Lejli Omerović, koja živi u zabačenom selu pokraj Vareša. Godine 2014. Lejlina kuća djelomično je uništena u poplavi. Fondacija CURE priskočila joj je u pomoć prikupljanjem novca za obnovu kuće, no još uvijek nema dovoljno sredstava za početak radova.

Jadranka Miličević

godina nakon masakra, otvoren je Memorijalni centar Srebrenica-Potočari. „Pokušavamo potaknuti vladu na izgradnju mjesta sjećanja. Pomažemo i ženama koje su same, ratnim udovicama, u ostvarivanju njihovih prava. I naravno, tražimo tijela nestalih osoba. U Memorijalnom centru Srebrenica-Potočari na popisu žrtava nalaze se 8 372 imena, ali pronađeni su i identificirani samo posmrtni ostaci 6 800 osoba. Udovice i majke još čekaju trenutak kad će moći istinski žalovati za svojim nestalima. Čak i nakon svih tih godina, stanje je i dalje vrlo bolno. Kako se vratiti u normalan život kad toliko mrtvih još nije pronađeno?”

Za Bieke Depoorter ova reportaža nije bila jednostavna. Iskreno se divi Jadranci, poštuje njezin neprestani aktivizam, način na koji poziva na ustrajni feminizam, njezinu upornost u želji da žene osnaži, da im omogući uzeti stvari u svoje ruke, postati samostalnicima i u potpunosti iskoristiti sva svoja prava. Fotografkinja se, međutim, morala prilagoditi onome što joj je Jadranka htjela pokazati. Gdje god putovala, od SAD-a do Egipta u doba revolucije, Bieke nastoji uspostaviti intimni odnos s osobama koje fotografira. Fotografija je za Bieke razgovor. „Odnos s ljudima je ključan”, kaže Bieke. „Često se ne žele fotografirati. U Bosni

sam nastojala Jadranki objasniti svoj pristup jer ju je bilo strah da ne pokažem siromaštvo njihovih domova. Zadnje sam noći mogla raditi kako sam htjela. To mi je najdraže. Sjesti na postelju osoba koje su me primile u dom. Ostati sama s nekom obitelji. Uspostaviti ozračje povjerenja u kojem je moguće izraziti ono najintimnije.”

Biekine fotografije sadrže iznimnu dozu ljudskosti. Lejla živi sama u jednom selu. Silovana je tijekom rata, suprug ju je tukao, roditelji su je napustili. Život je zaista nije mazio. „Vlastitom je hrabrošću smogla snage da danas bude sretna”, naglašava Jadranka puna ljubavi prema mladoj ženi. Preko Fondacije CURE dala joj je potrebnu potporu u obliku šivaćeg

stroja zahvaljujući kojem izrađuje i prodaje proizvode svoje kućne radinosti. Kad je 2014. Lejlina kuća poplavljena, Jadrankina nevladina organizacija ponovno je priskočila u pomoć da mladu ženu spasi od siromaštva koje joj neprestano prijeti. To je Jadrankina svakodnevnica. Bez obzira na to bila u Sarajevu, Crnoj Gori ili Srbiji, neumorno se bavi podupiranjem Romkinja u okviru CARE-a. U 17.00 sati, na kraju

radnog dana, nastavlja sa svojim aktivnostima u Fondaciji CURE. „Dosad smo poduprli 15 000 Romkinja i Rumunjki. Omogućili smo im odlazak k liječniku na mamografiju. Prikupljamo novac za financiranje škola i za to da bi najsiromašniji mogli zadržati svoj dom.“ Dokle god joj zdravlje bude dopuštalo, nastavit će tim ritmom. „Aktivizam i briga o drugima pomogli su mi preživjeti“, zaključuje Jadranka.

Iduća dvojna stranica: Bosna i Hercegovina, Visoko.
*Kuća Mirsade Bešić jedina je u regiji s tekućom vodom.
Susjedi k njoj dolaze po vodu.*

Bosna i Hercegovina, Visoko.
Harun s kravom obitelji Bešić.

Bosna i Hercegovina, Vareš.
Lejla Omerović s obitelji u polju.

Bosna i Hercegovina, Sokolac.
Jadranka razgovara s mladom feministicom Jovanom Boljanić i njezinim ocem Bogdanom. Jovana i Jadranka upoznale su se na jednoj od Jadrankinih radionica. Jovana je pokrenula aktivističku organizaciju Art Queer. U početku su Jovanin otac i brat bili protiv njezina aktivizma i na sastanke je odlazila u tajnosti. Sada otac Jovani daje veću potporu i prvi je put dopustio Jadranki da ih posjeti u obiteljskom domu.

Iduća dvojna stranica: Bosna i Hercegovina, Sokolac.
Jovana Boljanić u svojoj sobi, jedinome mjestu gdje se osjeća slobodno. U njoj čuva mnoge stvari, uključujući i zastavu u duginim bojama, koju ipak skriva od brata i oca.

SAVEZ
L'ÉCOLE

Prethodna dvojna stranica: Bosna i Hercegovina, Sokolac.

Jovana nosi crvenu pregaču kao suvenir s Jadrankine radionice na kojoj je sudjelovala prije sedam godina. Njih dvije su od tada u kontaktu. Jovinin grad vrlo je konzervativan, ona kaže da je u njemu prva djevojka koja je nosila traperice.

Gore: Bosna i Hercegovina, Sarajevo. Asja, Jadrankina asistentica.

Gore: Bosna i Hercegovina
*Jadranka na putu prema memorijalnom centru
u Srebrenici.*

Iduća dvojna stranica: Bosna i Hercegovina,
Srebrenica.
*Svake godine Jadranka s članicama Fondacije
CURE i Žena u crnom odlazi u Memorijalni centar
Srebrenica-Potočari da bi odale počast žrtvama
genocida.*

Bosna i Hercegovina.
*Jadranka putuje Bosnom, Srbijom i Crnom Gorom
na radionice.*

Gore: Bosna i Hercegovina, Sarajevo.

Jadranka razgovara s Majkom Mejrom. Mejra je u ratu izgubila dvoje djece i supruga. Obitelj joj je 1998. zatočena, a zatim pogubljena. Godinama je pokušala utvrditi gdje se nalaze njihova tijela. Danas pomaže drugim obiteljima u pronalaženju nestale rodbine.

Iduće dvije dvojne stranice:

Bosna i Hercegovina, Kakanj.

U kući Nune Zemine Vehabović. Nuna je s prijateljicom pokrenula Centar za majke „Nada“, ali danas ga vodi sama. Osim toga, sudjeluje u lokalnoj vlasti i uključena je u zaštitu Roma u Kakanju. Ima ih više od 2 600 i žive u jednoj gradskoj četvrti.

Gore i stranica desno gore:
Bosna i Hercegovina, Kakanj.
U domu Nune Zemine Vehabović.

Dolje: Bosna i Hercegovina, Sarajevo.
U domu romske obitelji.

Bosna i Hercegovina, Kakanj.
U domu Nune Zemine Vehabović.

*Iduća dvojna stranica: Bosna i Hercegovina, Sarajevo.
Jadranka u svojem domu.*

Borci za naše slobode

Eric Fottorino

Ljudska prava. Dvije male riječi iza kojih stoji toliko toga. Dvije male riječi koje se bez oružja bore da čovjek ne ugrozi vlastitu egzistenciju. Koliko se isprepletenih ideala i bitaka skriva iza tih riječi? Koliko mrtvih, izbrisanih lica, koliko povelja, rezolucija, protokola i paktova, konvencija i predstavki? Koliko nade i borbe protiv arbitrarnosti, koliko mjesta na ovom planetu na kojima je naposljetku nad snagom sile i nepravde pobijedila snaga prava i pravde?

Uvijek su to kratkotrajne pobjede koje, kao što svi dobro znamo, svaki put završe s „nikad više“ i velikim emocijama koje se rasplinu preko noći. Tako su se, unatoč svečanim obvezama koje su preuzele nacije, u 20. stoljeću ponovili genocidi iako je Opća deklaracija o ljudskim pravima iz prosinca 1948. već od uvodnog dijela nedvojbeno: „Budući da su nepoštovanje i preziranje prava čovjeka imali za posljedice činove koji su grubo vrijeđali savjest čovječanstva i budući da je stvaranje

svijeta u kojem će ljudska bića uživati slobodu govora i vjerovanja i slobodu od straha i nestašice proglašeno kao najviša težnja običnih ljudi.“ Nakon uvoda slijedi 1. članak tog teksta na čije su sastavljanje utjecali Eleanor Roosevelt i francuski pravnik René Cassin: „Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.“ Nakon holokausta uslijedili su masovni masakri u Kambodži, iza kojih su stajali Pol Pot i Crveni Kmeri, genocid u Ruandi, krvoproliće koje su nad bosanskim narodom u Srebrenici počinili srpski vojnici. I drugi masakri počinjeni u Južnoj Americi, Kongu, Iraku, Jemenu i Siriji, popis nije iscrpan, neprestano potkopavaju ta temeljna prava čovjeka koja međunarodna zajednica uporno proglašava univerzalnim, neotuđivim i nedjeljivim.

Kada bismo popisali najveće okrutnosti čovjeka prema čovjeku, do izražaja bi došle barem tri vrste represije velikih razmjera koje su se pojavile istovremeno nakon završetka

Prethodna dvojna stranica:

Moises Saman. Libija, Zawiyah. 2011.

Pristaša Gadafija s portretom diktatora.

Dolje:

Larry Towell. Palestinska područja, Gaza. 1993.

Djeca s plastičnim pištoljima.

Drugog svjetskog rata. Spomenimo za početak totalitarni i imperijalistički komunizam sa sovjetskim gulagom i njegovim zarobljenicima, Moskvu koja guši pobune u satelitskim državama SSSR-a, u Budimpešti 1956., u Pragu 1968., ili pak kinesku kulturnu revoluciju u kojoj je između 1966. i 1968. život izgubilo milijun ljudi, a ne zaboravimo pritom ni gušenje studentskih prosvjeda na trgu Tiananmen i masakr nad miroljubivim Tibetancima. Zatim slijede kolonijalni ratovi, od Vijetnama do afričkog kontinenta, u kojima je masovno stradalo civilno stanovništvo, djecu se smatralo topovskim mesom, žene seksualnim objektima, a milijuni stanovnika su izgnani. Spomenuli smo Vijetnamski rat, ali ne zaboravimo i rat u Alžiru, koji se u tom trenutku smatrao tek običnim sukobom. Naposljetku, tu su i latinskoameričke diktature, od Vargasa u Brazilu preko vojne hunte generala Videla u Argentini pa sve do Pinocheta u Čileu. Tijekom 1970-ih ti su režimi na najšokantniji način ugnjetavali ljudska prava. Tko se ne sjeća mladih pobunjenika bačenih iz helikoptera u more ili uporne borbe Majki sa Svibanjskog trga, koje su vojnici prozvali „luđakinjama sa Svibanjskog trga“, za pronalazak njihove djece nestale tijekom duge i mračne argentinske diktature? Te su majke Hrabrost 1992. primile Nagradu Saharov, koja ove godine obilježava svoju tridesetu obljetnicu.

Potrebno je samo pročitati imena dobitnika Nagrade da bismo uvidjeli da se borba za poštovanje ljudskih prava događa na svim frontama: poštovanje demokracije, jamčenje slobode misli, borba protiv mučenja i svih

Alex Webb
Nikaragva, Puerto Cabezas. 1992.
Dijete iz manjine Mosquito.

oblika diskriminacije, osuda proizvoljnog oduzimanja slobode zbog vjere ili rase, političkih uvjerenja ili seksualne orijentacije. Prvi put dodijeljeno 1988. Nelsonu Mandeli i Anatoliju Marčenkiju (posmrtno), to prestižno priznanje nije samo dokaz angažmana Europskog parlamenta u borbi za poštovanje temeljnih prava, njime se i nastoje poduprijeti žene i muškarci koji se izlažu velikim rizicima da bi u svojoj zemlji unaprijedili slobode. Izložiti ih javnosti često znači i pokušati ih zaštititi od njihovih neprijatelja te ih glasno poduprijeti jer je borba za slobode i demokraciju gotovo svuda u svijetu opasna i mnogi je plaćaju životom. Među dobitnicima Nagrade Saharov nalaze se i nekoć nepoznati junaci koji su postali glasnogovornicima svoje borbe, kao dr. Denis Mukwege, koji je spasio brojne žene koje su pretrpjele okrutno nasilje u Demokratskoj Republici Kongu, mlada Pakistanka Malala Jusafzaj ili pak dvije mlade žene iz jezidske zajednice u Iraku, Nadia Murad i Lamija Aji Bašar, koje su pobjegle od najgorih užasa kojima ih je izložio Daeš te započele svoju borbu protiv trgovine ženama. Majke, umjetnici, ilustrator, borci protiv mučenja i za mir, predstavnici etničkih manjina, ali i institucija Ujedinjenih naroda, izbor dobitnika Nagrade Saharov od samog je početka raznovrstan i odvažan: oni su ljudsko lice borbe protiv neljudskosti.

Iduća dvojna stranica: **Hiroji Kubota**
Sjeverna Koreja, Chongjin. 1986.
Divovski portret predsjednika Kima Ila Sunga
na ulasku u čeličanu Chaek Kim.

Od početka 2000-ih ni jedan veliki prosvjedni pokret nije počeo bez prethodnih kršenja ljudskih prava i dostojanstva. Arapsko proljeće možda ne bi ni započelo da se 17. prosinca 2010. u gradu Sidi Buzid u Tunisu mladi ulični prodavač Mohamed Bouazizi nije samozapalio iz očajja i u znak optužbe protiv nepravdnog sustava koji su uspostavili Ben Ali i njegovi pobornici. Bez svojih kolica i vage nije mogao živjeti. Korijeni sirijskog sukoba sežu do mučenja trinaestogodišnjih dječaka koji su po zidovima u Damasku pisali „Bašare, odlazi!“. Poslije je sirijski predsjednik postao poznat i po drugom nasilju usmjerenome protiv vlastitog naroda, a više je puta koristio i plin sarin, kemijsko oružje kojim je usmrtio tisuće nevinih: u Guti 2013. i zatim, četiri godine poslije, u Kan Šeikunu na sjeverozapadu zemlje. Patnja grada Aleppa krajem 2016. još je jedanput pokazala već naširoko poznatu nečovječnost postupanja vladinih snaga, uz suradnju Rusije. Među silnim slikama katastrofe, sjećamo se Anasa al-Bašada, „aleppskog klauna“ koji je zabavljao djecu dok su padale bombe i koji je poginuo usred zračnog napada na „mjestu obavijenome najmračnijom tamom i najvećom opasnošću“, kako je izjavio njegov brat na sprovodu.

Putovanje se nastavlja. Demokratska Republika Kongo redovito je poprište krvoprolića iza kojih stoje paravojne snage i vojska, koji iskorištavaju kaos i potpunu nekažnjivost. Napadi, premlaćivanja, otmice, raseljavanje, nebrojena su kršenja ljudskih prava u afričkim zemljama u kojima su oružani sukobi već godinama dio svakodnevice, od Nigerije do

Kameruna, pod vladavinom skupine Boko Haram, od Malija do Somalije, Sudana i Čada. Ne zaboravimo da je istočno od Konga, u regiji Velikih jezera, od Drugoga svjetskog rata život izgubilo šest milijuna ljudi, što tu regiju čini jednom od najkrvavijih u suvremenoj povijesti.

Kada je riječ o Latinskoj Americi, ona je i dalje jedno od mjesta u svijetu gdje ljudski život malo vrijedi. „Srednjoamerički ‚Sjeverni trokut‘, Gvatemala, El Salvador i Honduras, 2016. bio je jedna od najopasnijih regija u svijetu”, ističe se u zadnjem izvješću Amnesty Internationala. „Broj ubojstava ondje je bio veći nego u većini područja sukoba u svijetu. El Salvador je imao jednu od najviših stopa ubojstava u svijetu: 108 ubojstava na 100 000 stanovnika.” Dok se stanje u Kolumbiji poboljšalo nakon sporazuma sklopljenoga između vlade i gerilskih boraca Revolucionarnih oružanih snaga Kolumbije, što pokazuje da je pomirba moguća i nakon pedeset godina neprijateljstva, Venezuela tone u diktaturu predsjednika Nicolása Madura, praćenu ekonomskom krizom, ušutkivanjem demokratskih institucija i represijom protivnika.

Proširimo li zemljovid nedavnih očitih kršenja ljudskih prava, trebalo bi ga upotpuniti i manje poznatom sudbinom manjinske skupine Hmong u Laosu ili manjina u Turkmenistanu, zemlji koja se odlučno protivi svakoj istrazi o slobodama. Naposljetku, kao što je svima dobro poznato, Sredozemlje je postalo grobljem migranata iz Libije, Sirije, Jemena,

Sudana ili Malija, a rješenja nema na vidiku. Spomenimo još i sve povrede ljudskih prava koje mediji ne prenesu i one borbe za ljudska prava koji ostaju u mrtvom kutu informacijskog društva.

Je li taj beskrajni niz patnji i poraza znak da temeljna prava neprestano nazaduju? Stanje nije tako jednostavno, a upravo zato ni tako crno. O čemu je riječ? Bivši francuski veleposlanik za ljudska prava, François Zimeray, dao je jasnu i nepristranu definiciju pojma „ljudska prava” koja, prema njemu, „ne predstavljaju ni etiku pa ni vrijednosti. Poštovanje tih prava nema veze sa simbolima, a još manje s otporom. Riječ je o pravima koja su rezultat političkih kompromisa i stoga su nesavršena. Prava koja postoje ili ne postoje primjenjuju se ili pak krše. Pravo na zabranu mučenja, pravo na pravedno suđenje, pravo na jednakost žena i muškaraca, pravo djece na djetinjstvo. Sva ta prava doprinose poštovanju ljudskog dostojanstva i taj im cilj daje etičku dimenziju” (Zimeray, F., *J'ai vu partout le même visage. Un ambassadeur face à la barbarie du monde* („Posvuda sam vidio isto lice. Veleposlanik suočen s okrutnošću svijeta”), Plon, Pariz, 2016.).

S obzirom na to stajalište, ljudska prava na uzlaznoj su putanji od Nürnberškog procesa (1945.–1946.) kada je suđeno glavnim nacističkim vođama, pa sve do uspostave Međunarodnoga kaznenog suda (ICC) 2002. kao vrhunca univerzalističkog pristupa. Iako je, kao što znamo, i u toj polovici stoljeća bilo mnogo krvavih trenutaka. Ali ljudska se

Christopher Anderson
Čile, Santiago, 1995.
*Vojna parada u čast Augusta Pinocheta ispred
predsjedničke palače.*

prava neprestano šire i nadopunjuju prvih 30 članaka Opće deklaracije iz 1948., u kojoj nije bilo ni riječi o položaju djece. Tijekom godina dodane su im nove odredbe kojima se štite izbjeglice i apatridi, žene i djeca. Proglašena su gospodarska, socijalna i kulturna prava, borba protiv diskriminacije je usmjerena i pojačana na razini Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe i drugih višestranih foruma. Kada je riječ o Međunarodnom kaznenom sudu, uspostavom tijela koje se unaprijed bori protiv mogućih zlodjela ostvaren je golem napredak. Upravo suprotno drugim posebnim sudovima koji su, kao što je to bilo s Ruandom i bivšom Jugoslavijom, uspostavljeni naknadno, kada su se tragedije već dogodile, što je u kontradikciji sa samim pojmom prava.

Među nedavnim postignućima spomenimo i pravo nadležnosti, uvedeno 2004.–2005., koje međunarodno pravo izričito priznaje kao odgovornost pružanja zaštite. Taj je veliki napredak umanjen nakon međunarodne intervencije u Libiji. Zapadne snage prekoračile su zakonski mandat koji im je dodijeljen i izazvale naglu promjenu režima. Libijsko iskustvo vjerojatno će negativno utjecati na pravo nadležnosti, iako je intervencija u toj zemlji bila nužna.

Ljudska prava ugrožena su svakodnevnim napadima u autoritarnim režimima, ali povrh

Prethodna dvojna stranica:
Thomas Dworzak, Rusija, Grozni, 2002.
Djevojka s balonima. U pozadini ruševine preostale iz dvaju ratova u Čečeniji.

toga danas su izložena velikom riziku zbog dovođenja načela univerzalnosti u pitanje. Mnoge zemlje u Aziji, arapskom svijetu, ali čak i SAD, nastoje umanjiti doseg ljudskih prava pod izlikom kulturnih razlika i iznimnih okolnosti koje prema njima opravdaju umanjivanje, ako ne i ukidanje tih prava, a sve u ime upitnih osobitosti. Bivši premijer Malezije, Mahathir ibn Mohamad, uveo je pojam „azijskih vrijednosti“ koji su kineske vlasti preuzele da bi opravdale prednost određenih lokalnih posebnosti pred međunarodnim standardima. „Te posebnosti“, pisao je François Zimeray, „podrazumijevaju da su građanske i političke slobode manje važne od proizvodnje, konzumacije i poslušnosti.“ Drugim riječima, postoje dvije vrste ljudskih prava, dvostruka mjerila, vodi se utrka između međunarodnih standarda i nacionalnih pravila, koja pobjeđuju u ime tradicije, običaja, osjećaja da svatko pripada među svoje i da se svatko bori za sebe. Ta se tendencija umanjivanja načela univerzalnosti tih prava uočava i pri vođama muslimanskih država članica Organizacije islamske konferencije. Arapska povelja o ljudskim pravima, javno dostupna od 1990., razlikuje svoje štíćenike ovisno o tome je li riječ o muškarcima ili ženama. Ali ti pokušaji nisu ograničeni samo na autokratske režime. Još prije Donalda Trumpa, u doba Georgea W. Busha, Sjedinjene Američke Države umanjile su temeljna prava djelima koja su se u njihovim očima opravdavala višim ciljevima, iako ih se nisu u potpunosti odrekle. Mučenja koja je američka vojska provodila u Iraku ili uskraćivanje slobode u zatvoru u Guantanamo primjer su takvog relativiziranja. Ali može li

se u ime jednoga nekažnjeno žrtvovati drugo pravo?

Osim toga, načelo univerzalnosti osporavaju tri afričke države, Južna Afrika, Gambija i Burundi, koje su najavile da se žele povući iz Međunarodnoga kaznenog suda (točnije iz Rimskog statuta) pod izgovorom da je Sud u Haagu ponajprije usmjeren na afričke vođe. To baca svjetlo na nekažnjivost, koju mnogi među njima uživaju već desetljećima. „Afrička unija ponovno poziva države na zanemarivanje međunarodne obveze i uhićenje sudanskog predsjednika Omara al Bašira, kojega Međunarodni kazneni sud traži zbog genocida“, navodi Amnesty International. „U svibnju 2016. Uganda ga nije uhitila i predala Međunarodnom kaznenom sudu, čime nije izvršila svoje obveze prema stotinama tisu-

ćama ubijenih i razmještenih osoba tijekom sukoba u Darfuru.“

Taj obrat upućuje na činjenicu da se danas univerzalna ljudska prava natječu sa sve jačim suparnicima: suverenosti zajednice i ideologijom klana. Postoji velika opasnost da će taj restriktivni pristup ugroziti prava pojedinca, da će se zaboraviti prava koja svatko ima kao živo biće i građanin svijeta, punopravni član zajednice ljudi. Međutim, bitka nije izgubljena, ona nikada ne staje, a na prvoj su liniji oni koji na mjestu gdje žive, na mjestu gdje pate, svojim doprinosom grade zajedničku pobjedu. Upravo to je slučaj trideset dobitnika Nagrade Saharov, koji već trideset godina otvaraju vrata nadi i ne dopuštaju im da se zatvore. Braniti ljudska prava znači prije svega braniti njihove zagovornike.

Nagrada Saharov

Nagrada Saharov za slobodu mišljenja, prvi put dodijeljena 1988. Nelsonu Mandeli i Anatoliju Marčenkiju, najviše je priznanje Europske unije za rad u području ljudskih prava. Dodjeljuje se pojedincima, skupinama i organizacijama koji su dali izniman doprinos zaštiti slobode mišljenja. Preko Nagrade Saharov i njezine Mreže dobitnika Europska unija podupire laureate ohrabrujući ih i osnažujući u borbi za njihove ciljeve.

Nagrada je dosad dodijeljena disidentima, političkim vođama, novinarima, odvjetnicima, aktivistima civilnog društva, piscima, majkama, suprugama, vođama manjina, protuterorističkoj skupini, mirovnim aktivistima, aktivistu protiv mučenja, karikaturistu, zatvorenicima savjesti koji služe dugotrajne kazne, redatelju, UN-u, pa čak i djevojčici koja se bori za pravo na obrazovanje. Njome se posebno promiče sloboda izražavanja, zaštita prava

manjina, poštovanje međunarodnog zakona, razvoj demokracije i provedba vladavine prava.

Europski parlament dodjeljuje Nagradu Saharov, uz pripadajući iznos od 50 000 eura, na svečanoj plenarnoj sjednici u Strasbourgu krajem svake godine. Kandidate mogu predlagati svi klubovi zastupnika u Parlamentu, kao i pojedinačni zastupnici uz potporu najmanje 40 zastupnika za svakog kandidata. Kandidati se predstavljaju na zajedničkoj sjednici Odbora za vanjske poslove i razvoj i Pododbora za ljudska prava, a članovi odbora u punom sastavu glasuju za tri kandidata koja ulaze u uži izbor. Konačnog dobitnika ili dobitnike nagrade bira Konferencija predsjednika, tijelo EP-a koje vodi predsjednik i koje čine vođe svih klubova zastupnika zastupljenih u Parlamentu, što izbor laureata čini uistinu europskim izborom.

Dobitnici

- 2017.** Demokratska oporba u Venezueli
- 2016.** Nadia Murad i Lamija Aji Bašar
- 2015.** Raif Badawi
- 2014.** Denis Mukwege
- 2013.** Malala Jusafzaj
- 2012.** Nasrin Sotoudeh i Jafar Panahi
- 2011.** Arapsko proljeće
(Mohamed Bouazizi, Ali Ferzat,
Asmaa Mahfouz, Ahmed El Senussi
i Razan Zaitouneh)
- 2010.** Guillermo Fariñas
- 2009.** Memorial (Oleg Orlov, Sergej
Kovaljev i Ljudmila Aleksejeva
u ime Memoriala i ostalih
zaštitnika ljudskih prava u Rusiji)
- 2008.** Hu Jia
- 2007.** Salih Mahmoud Mohamed Osman
- 2006.** Aliaksandr Milinkevič
- 2005.** Dame u bijelom (*Damas de Blanco*),
Hauwa Ibrahim, Reporteri
bez granica
- 2004.** Udruženje bjeloruskih novinara
- 2003.** Glavni tajnik UN-a Kofi Annan i svi
zaposlenici Ujedinjenih naroda
- 2002.** Oswaldo José Payá Sardiñas
- 2001.** Izzat Ghazzawi,
Nurit Peled-Elhanan,
Dom Zacarias Kamwenho
- 2000.** organizacija *¡BASTA YA!*
- 1999.** Xanana Gusmão
- 1998.** Ibrahim Rugova
- 1997.** Salima Ghezali
- 1996.** Wei Jingsheng
- 1995.** Lejla Zana
- 1994.** Taslima Nasreen
- 1993.** *Oslobođenje*
- 1992.** Majke sa Svibanjskog trga
(*Las Madres de Plaza de Mayo*)
- 1991.** Adem Demaçi
- 1990.** Aung San Suu Kyi
- 1989.** Aleksander Dubček
- 1988.** Nelson Rolihlahla Mandela,
Anatolij Marčenko (posmrtno)

Uloga Europskog parlamenta

Građani EU-a, ako je suditi po anketama javnog mnijenja, vjeruju da su ljudska prava vrijednost koju Europski parlament treba prioritetno braniti. Ljudska prava sastavni su dio Ugovora Unije i Povelje o temeljnim pravima te politika vanjskih odnosa EU-a, uključujući akcijski plan EU-a za ljudska prava i demokraciju za razdoblje 2015.–2020. U odnosima s trećim zemljama Unija je dužna djelovati za demokraciju, vladavinu prava, univerzalnost i nedjeljivost ljudskih prava i temeljnih sloboda, poštovanje ljudskog dostojanstva, načela jednakosti i solidarnosti te poštovanje načela Povelje Ujedinjenih naroda i međunarodnog prava. Europski parlament ima ključnu ulogu u zaštiti i promicanju demokracije, slobode govora, poštenih izbora i općih ljudskih prava.

Europski parlament ne samo da dodjeljuje godišnju Nagradu Saharov nego i podupire i štiti ljudska prava rezolucijama o hitnim pitanjima povezanim s ljudskim pravima, godišnjim izvješćem o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu i politikama Europske unije u tom području, parlamentarnim dijalogom i diplomatskim odnosima s drugim parlamentarnim tijelima i vlastima u trećim zemljama, sjednicama svojih odbora o pitanjima povezanim s ljudskim pravima, sudjelovanjem u izbornim promatračkim misijama diljem svijeta, zajedničkim djelovanjem Mreže dobitnika Nagrade Saharov, stipendijom Saharov za borbe za ljudska prava i drugim mjerama za očuvanje ljudskih prava u suradnji s nacionalnim parlamentima i civilnim društvom.

U hitnim rezolucijama o ljudskim pravima, donesenima na svakoj plenarnoj sjednici u Strasbourgu, Parlament skreće pozornost na kršenja ljudskih prava diljem svijeta i zauzima stajališta o tom pitanju. Također ponavlja nedvojbeno zalaganje za sprečavanje mučenja i protiv smrtne kazne, za zaštitu boraca za ljudska prava, sprečavanje sukoba, zaštitu prava žena i djece, zaštitu manjina i prava autohtonog stanovništva i osoba s posebnim potrebama diljem svijeta. Rezolucije Europskog parlamenta često su temelj za djelovanje Vijeća ministara Europske unije, Europske komisije i Europske službe za vanjsko djelovanje, a katkad neposredno utječu na djelovanje vlada.

Europski parlament nadzire vanjske odnose EU-a jer mu zakonodavne ovlasti omogućuju blokiranje sklapanja sporazuma EU-a s trećim zemljama ako se ozbiljno krše ljudskih prava i demokratska načela. Parlament insistira na strogoj držanju klauzula o ljudskim pravima, sustavno uključenih u takve sporazume. U travnju 2011. Parlament je pozvao EU na obustavu pregovora o sporazumu o pridruživanju između EU-a i Sirije te je u rujnu 2011. djelomično obustavljen sporazum o suradnji između EU-a i Sirije „dok sirijske vlasti ne prekinu sustavno kršenje ljudskih prava“.

Na području zajedničke vanjske i sigurnosne politike te politike razvojne suradnje, u zakonodavstvu EU-a navodi se kao cilj „razvijanje i učvršćivanje demokracije i vladavine prava te poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda“. Taj je cilj izričito uvršten uvelike zaslu-

gom Europskog parlamenta. Svake godine Parlament donosi izvješće o godišnjem izvješću visokog predstavnika Europske unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku te potpredsjednika Komisije o glavnim aspektima i osnovnom smjeru zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU-a.

Pododbor za ljudska prava (DROI) tijelo je koje je u velikoj mjeri odgovorno za parlamentarni rad na pitanjima povezanim s ljudskim pravima te koje omogućuje redovite rasprave u kojima zastupnici Europskog parlamenta, međunarodni dionici, stručnjaci i civilno društvo predlažu i procjenjuju djelovanje EU-a i međunarodno djelovanje u području ljudskih prava. DROI se također redovito pridružuje takvim raspravama ili na njih poziva druge odbore Europskog parlamenta. Njegova izvješća i rezolucije usvaja Odbor za vanjske poslove (AFET). Odbor za razvoj također redovito održava rasprave o ljudskim pravima u zemljama u razvoju. Izaslanstva odbora bave se pitanjima ljudskih prava i tijekom posjeta zemljama.

Parlament je također ojačao ulogu u obrani ljudskih prava podupiranjem parlamentarne demokracije i parlamentarnoga političkog dijaloga, dok njegova stalna izaslanstva razmjenjuju informacije s predstavnicima civilnog društva iz trećih zemalja i šalju *ad hoc* izaslanstva na procjenu stanja ljudskih prava na terenu. Glavni forumi za politički dijalog između Europskog parlamenta i zastupnika iz trećih zemalja su Zajednička parlamentarna skupština EU-a i AKP-a, Parlamentarna skupština Unije za Sredozemlje, Europsko-

latinskoamerička parlamentarna skupština EuroLat i Parlamentarna skupština Euronest s istočnoeuropskim partnerima.

Europski parlament već se koristio svojim proračunskim ovlastima radi znatnog povećanja sredstava namijenjenih za programe koji se bave demokracijom i ljudskim pravima te se uspješno izborio za daljnje funkcioniranje Europskog instrumenta za demokraciju i ljudska prava (EIDHR), ključnoga financijskog i političkog instrumenta za potporu civilnom društvu i borcima za ljudska prava, posebno onima kojima je život u opasnosti.

Dopunjujući svoj rad na pitanjima ljudskih prava, Europski parlament predano podupire slobodne i poštene izbore u zemljama izvan EU-a jer oni imaju presudnu važnost za stvaranje demokracije, uvođenje legitimnosti i jačanje povjerenja javnosti u institucije. Zastupnici Europskog parlamenta redovito vode misije EU-a za promatranje izbora i sudjeluju u njima radi jamčenja punog poštovanja prava naroda na odabir svojih čelnika.

Iduća dvojna stranica:
Nikos Economopoulos
Turska, Yozgat, 1990.
Politički skup.

Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2017.

Print

ISBN 978-92-846-1567-4

doi:10.2861/641432

QA-01-17-954-HR-C

PDF

ISBN 978-92-846-1572-8

doi:10.2861/966594

Printed by Bietlot in Belgium

Više informacija dostupno je na ovim stranicama:

europarl.europa.eu

europarl.europa.eu/sakharov

Ured za publikacije

